

**INFORMACJA NA TEMAT PODEJMOWANYCH W POLSCE DZIAŁAŃ
NA RZECZ OSÓB STARSZYCH –
REALIZACJA MADRYCKIEGO PLANU DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB STARSZYCH**

Polska nie należy do państw o najwyższym zaawansowaniu starości demograficznej, ale jest krajem „starzejącym się” - jest to konsekwencją wydłużania się trwania życia, przy jednocześnie malejącym współczynniku płodności.

15,4% społeczeństwa polskiego to osoby w wieku poprodukcyjnym, czyli prawie 6 milionów osób. W ciągu ostatnich 15 lat liczba osób starych w społeczeństwie wzrosła o prawie 3%. Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego, w 2002 roku odsetek osób w wieku 60 lat i więcej sięgał 17%, w roku 2030 osiągnąć on ma – według najnowszych prognoz – niemal 30%.

W Polsce nie ma wyodrębnionego systemu działań na rzecz osób starszych. Korzystają one z rozwiązań prawnych na ogólnych zasadach, mają uprawnienia do korzystania ze świadczeń takie jak inne grupy społeczne. W polityce społecznej przyjęte jest założenie, że osoba starsza jest pełnoprawnym i pełnowartościowym członkiem społeczeństwa, wraz z całym bagażem doświadczeń i potrzeb oraz z całą sferą emocjonalną, duchową i fizyczną. Stąd dążenie, by na problemy osób starszych patrzeć przez pryzmat ich możliwości i sprawstwa. Ustawodawstwo polskie nie traktuje starości jako dysfunkcji.

Cechą charakterystyczną współczesnej starości w Polsce jest, między innymi :

- „odmłodzenie” starości dzięki większej gotowości osób osiągniętych wiek emerytalny do podejmowania nowych wzorców,
- wzrastające zróżnicowanie kategorii wiekowych osób starszych,
- wzrost poczucia podmiotowości osób starszych w polityce społecznej,
- świadomość swoich praw.

Dotychczas realizowana polityka państwa nastawiona była na zapewnienie osobom starszym dochodów (emerytury i renty, w pewnym stopniu pomoc społeczna) i opieki zdrowotnej oraz wspieranie lub zastępowanie, choć w ograniczonym zakresie, rodziny w jej funkcjach opiekuńczych. Zmiany liczebności i struktury grupy osób starszych (wykształcenie, aspiracje społeczne, ekonomiczne, kulturalne, stan zdrowia), różnicowanie aktywności życiowej i zawodowej oraz, z drugiej strony, malejące możliwości rodziny zapewnienia pomocy i oparcia, rodzą potrzebę nowego podejścia do problemów osób starszych.

Zwiększa się presja finansowa na system emerytalny, nie tylko ze względu na rosnącą liczbę świadczeniobiorców. Świadczenia nie mają już tylko gwarantować zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych ale, w coraz większym stopniu, w związku ze zmianami stylu życia, aspiracji, mają umożliwić czynny udział w życiu społecznym, kulturalnym, korzystanie z edukacji, oferty wypoczynku. Rośnie także zapotrzebowanie na usługi realizujące, coraz większe i kosztowniejsze, potrzeby osób starszych w sferze ochrony zdrowia oraz pomocy w czynnościach życia codziennego. Za praktycznie nowe zadanie, bo jakościowo innym i w zasadniczo większym wymiarze niż dotychczas, trzeba uznać tworzenie warunków zaspokojenia rosnących potrzeb niematerialnych. Problemem, z jakim trzeba się zmierzyć, jest pomoc osobom starszym w odnalezieniu się w świecie gwałtownego postępu technologicznego. Wreszcie, trzeba przygotować ludzi młodych do starości – własnej, rodziców, jak i ugruntować, nie tylko deklarowany, szacunek dla starości.

Obowiązek budowania systemu wspierania osób starszych, który „będzie dodawał” w myśl hasła „życia do lat” spoczywa na organach administracji, rządowej i samorządowej,

organizacjach pozarządowych, ale również na rodzinie. Często rodzinie trzeba pomóc w wypełnianiu tych zadań, dlatego tak ważne jest współdziałanie wszystkich sektorów i podmiotów w realizacji tego ważnego, złożonego i trudnego zadania.

Cele działania wobec osób starszych:

- wspieranie samodzielności i autonomii osób starszych – gdzie własne dochody (świadczenie emerytalne, rentowe) plus ewentualne wsparcie z pomocy społecznej umożliwia samodzielne prowadzenie gospodarstwa domowego,
- integracja osób starszych ze społeczeństwem – utrzymywanie więzi społecznych, zarówno wewnątrz grupy jak i pozostałą częścią społeczeństwa – poprzez organizowanie placówek dziennego pobytu, różnego rodzaju klubach, ośrodkach, uniwersytetach trzeciego wieku,
- opieka nad osobami wymagającymi wsparcia zarówno w miejscu zamieszkania przy pomocy usług opiekuńczych jak i w placówkach całodobowego wsparcia jakimi są domy pomocy społecznej.
- skoncentrowanie uwagi na profilaktyce zdrowotnej, zapewniającej coraz większą sprawność w zawansowanej starości, umożliwienie bycia aktywnym, uznania starszego pokolenia za wartościową część zasobów społecznych, wspieranie/ budowanie solidarności międzypokoleniowej.

– **PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ – ROLA OSÓB STARSZYCH W SPOŁECZEŃSTWIE, PROMOWANIE POZYTYWNEGO OBRAZU OSÓB STARSZYCH**

Działania na rzecz osób starszych, realizowane przez podmioty należące do sektora pozarządowego, są dofinansowywane w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO), (konkurs ofert).

FIO jest instrumentem wdrażania Strategii Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2009-2015, proponującą całościową formułę wsparcia organizacji pozarządowych w procesie budowy społeczeństwa obywatelskiego. Celem głównym jest zwiększanie udziału organizacji pozarządowych oraz podmiotów kościelnych i związków wyznaniowych prowadzących działalność pożytku publicznego w realizacji zadań publicznych, w ramach kształtowanych i prowadzonej na zasadach partnerstwa i pomocniczości polityki publicznej.

Cele szczegółowe:

- zwiększenie aktywności i świadomości obywateli i wspólnot lokalnych,
- rozwój potencjału sektora organizacji pozarządowych,
- zwiększenie zaangażowania sektora organizacji pozarządowych na rzecz usług społecznych w zakresie integracji i aktywizacji społecznej oraz zabezpieczenia społecznego,
- wspieranie rozwoju polskiego modelu ekonomii społecznej.

Z FIO współfinansowane są działania dotyczące następujących zagadnień:

Priorytet I. Aktywni, świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne - projekty powinny w różnych formach angażować obywateli, dając im możliwość aktywnego działania oraz łączenia aktywności ze zdobywaniem wiedzy w sferze działań obywatelskich. (programy na rzecz obywatelskiego zaangażowania w sprawy publiczne, na przykład poprzez udział w debatach publicznych, konsultacjach społecznych, udział w wyborach, wolontariat, filantropię, członkostwo w stowarzyszeniach).

Priorytet II. Sprawne organizacje pozarządowe w dobrym państwie - projekty powinny przyczynić się do wzmocnienia potencjału ludzkiego i instytucjonalnego realizujących je organizacji.

Priorytet III. Integracja i aktywizacja społeczna. Zabezpieczenie społeczne - projekty powinny stosować zasadę *empowerment*, czyli włączania beneficjentów w działania i decyzje podejmowane w ramach projektów.

Priorytet IV. Rozwój przedsiębiorczości społecznej - projekty powinny w różnych formach promować ideę łączenia aktywności ekonomicznej (zawodowej) z aktywnością społeczną. Wielkość środków pochodzących z budżetu państwa, zaangażowanych w realizację FIO na lata 2009-2013 wynosi co najmniej 60 mln zł rocznie.

Jeżeli chodzi o działania na rzecz osób starszych, to w latach 2008-2010 priorytetowe znaczenie nadano działaniom w zakresie aktywizacji seniorów i integracji międzypokoleniowej (rozwijanie form uczestnictwa seniorów, wzmacniających podmiotowość w środowisku lokalnym, rozwój solidarności międzypokoleniowej, działania integrujące seniorów i młodych, wykorzystujące różne potencjały tych dwóch grup społecznych).

Informacja dotycząca programów zrealizowanych w latach 2008-2010 – w załączeniu.

Program Ministra Kultury Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe. Priorytet 3. Kultura ludowa” ma na celu, między innymi, przekaz autentycznych wartości kultury tradycyjnej. Istotnym elementem programu są zadania edukacyjne, a wśród nich bardzo popularna forma kultywowania tradycji „mistrz i uczeń”, w ramach której osoby starsze „mistrzowie” przekazują młodemu pokoleniu unikalne umiejętności i tradycje regionalne. Warsztaty, kursy, szkolenia, festiwale kultury ludowej realizowane w ramach programu Kultura ludowa służą uwrażliwianiu młodego pokolenia, uświadomieniu mu roli i znaczenia dorobku osób starszych w zakresie zachowania wartościowych elementów kultury ludowej. Osoby starsze uczą jak chronić i podtrzymywać tradycje będące podstawą tożsamości regionalnej. Zachęcają społeczności do angażowania się w sprawy własnej lokalności i własnego dziedzictwa kulturowego. Realizowane zadania stanowią również ofertę aktywizacji osób starszych w działania na rzecz ochrony tradycji i spędzania wolnego czasu. Dostosowane są do potrzeb i warunków bytu seniorów, stwarzają im możliwość uczestnictwa w życiu artystycznym i kulturalnym społeczności lokalnych.

– UDZIAŁ OSÓB STARSZYCH I ICH ORGANIZACJI W KSZTAŁTOWANIU ROZWIĄZAŃ PRAWNYCH I PRAKTYCZNYCH ICH DOTYCZĄCYCH

Obowiązek konsultowania organizacji pracodawców i pracowników na etapie tworzenia przepisów prawa przewidziany jest w ustawie o związkach zawodowych oraz w ustawie o organizacjach pracodawców.

Zasada dialogu i konsultowania partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w zakresie projektów regulacji prawnych i innych dokumentów przygotowywanych do zatwierdzenia przez Radę Ministrów jest wdrażania przez, między innymi:

- Trójstronną Komisję do spraw społeczno-gospodarczych (w jej skład wchodzi przedstawiciele partnerów społecznych i rządu), której celem jest uzgadnianie, osiąganie i ochrona porządku społecznego oraz godzenie interesów pracowników, pracodawców i dobra publicznego,
- Komisję Wspólną Rządu i samorządów lokalnych.

– ZWALCZANIE DYSKRYMINACJI OSÓB STARSZYCH W RÓŻNYCH DZIEDZINACH

W roku 2008 przeprowadzona została nowelizacja Kodeksu pracy (ustawa z 26 kwietnia 1974 roku) w zakresie przepisów dotyczących równego traktowania, mających znaczenie, między innymi, dla pracowników w starszym wieku. Wprowadzone zmiany:

- doprecyzowanie definicji dyskryminacji pośredniej, definicję uzupełniono też o tryb warunkowy, a także o wskazanie na element zgodnego z prawem celu,
- doprecyzowanie sytuacji będących przejawem dyskryminacji poprzez szczegółowe wskazanie, jakie działania mogą doprowadzić do stworzenia niekorzystnej atmosfery wobec pracownika,
- uszczegółowienie sytuacji, które nie mogą być uznane za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu, nacisk został położony na wymóg proporcjonalności do osiągnięcia zgodnego z prawem celu różnicowania sytuacji pracownika,
- doprecyzowanie zakresu ochrony wobec pracownika korzystającego z uprawnień przysługujących mu z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu, skorzystanie przez pracownika z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie tylko nie może stanowić przyczyny zwolnienia pracownika, ale także nie może być podstawą innego niekorzystnego traktowania pracownika lub zastosowania wobec niego niekorzystnych konsekwencji,
- przyznanie ochrony pracownikowi udzielającemu pomocy innemu pracownikowi korzystającemu z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu, zakres tej ochrony jest analogiczny jak dla pracownika korzystającego z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu.

Nowelizacja miała na celu doprowadzenie do pełnego wdrożenia dyrektyw:

- 2000/43/WE z 29 czerwca 2000 roku wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne,
- 2000/78/WE z 27 listopada 2000 roku ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy,
- 2002/73/WE z 23 września 2002 r. zmieniającej dyrektywę Rady 76/207/EWG w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy.

Ustawa z 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy przewiduje:

- w zakresie pośrednictwa pracy - stosowanie zasady równości przy realizacji takich usług, co oznacza obowiązek udzielania wszystkim bezrobotnym i poszukującym pracy pomocy w znalezieniu zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej między innymi bez względu na wiek,
- zakaz przyjęcia przez powiatowy urząd pracy oferty pracy, jeżeli pracodawca zawarł w ofercie pracy wymagania, które naruszają zasadę równego traktowania w zatrudnieniu w rozumieniu Kodeksu pracy i mogą dyskryminować kandydatów do pracy, w tym ze względu na wiek,
- w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej - nakaz realizacji tych usług zgodnie z zasadami równości,
- w zakresie kierowania na szkolenia - zasadę równości w korzystaniu ze szkoleń, w tym bez względu na wiek,
- w zakresie ustalania przez wojewodę kryteriów wydawania zezwoleń na pracę cudzoziemców – zakaz wprowadzania wymagań dyskryminujących, w tym ze względu na wiek.

Przepisy antydyskryminacyjne odnoszą się do publicznych służb zatrudnienia oraz do niepublicznych jednostek organizacyjnych (agencje zatrudnienia), świadczących usługi w

zakresie pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, doradztwa personalnego i pracy tymczasowej. Zgodnie z ustawą agencja zatrudnienia nie może dyskryminować ze względu na, między innymi, wiek.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy przewiduje sankcje w przypadku naruszenia przepisów zakazujących dyskryminacji - kto ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, pochodzenie etniczne, wyznanie lub orientację seksualną odmówi zatrudnienia kandydata na wolnym miejscu zatrudnienia lub miejscu przygotowania zawodowego, podlega karze grzywny nie niższej niż 3 000 zł.

3 grudnia 2010 roku uchwalona została ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. Ustawa określa obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania między innymi ze względu na wiek¹ oraz organy właściwe w tym zakresie. Przepisów ustawy w zakresie przepisów ogólnych oraz zasady równego traktowania i środków prawnych jej ochrony nie stosuje się do pracowników w zakresie uregulowanym przepisami Kodeksu pracy.

Ustawę stosuje się do osób fizycznych oraz do osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie będących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną.

Ustawa definiuje:

- dyskryminację bezpośrednią – jako sytuację, w której osoba fizyczna ze względu na jedno z wymienionych w ustawie kryteriów jest traktowana mniej korzystnie niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji,
- dyskryminację pośrednią – jest to sytuacja, w której dla osoby fizycznej ze względu na jedno z wymienionych w ustawie kryteriów na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium lub podjętego działania występują lub mogłyby wystąpić niekorzystne dysproporcje lub szczególnie niekorzystna dla niej sytuacja, chyba że postanowienie, kryterium lub działanie jest obiektywnie uzasadnione ze względu na zgodny z prawem cel, który ma być osiągnięty, a środki służące osiągnięciu tego celu są właściwe i konieczne,
- molestowanie – jako każde niepożądane zachowanie, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności osoby fizycznej i stworzenie wobec niej zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery,
- molestowanie seksualne – każde niepożądane zachowanie o charakterze seksualnym wobec osoby fizycznej lub odnoszące się do płci, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności tej osoby, w szczególności przez stworzenie wobec niej zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery; na zachowanie to mogą się składać fizyczne, werbalne lub pozawerbalne elementy,
- nierówne traktowanie – jest to traktowanie osób fizycznych w sposób będący jednym lub kilkoma z następujących zachowań: dyskryminacją bezpośrednią, dyskryminacją pośrednią, molestowaniem, molestowaniem seksualnym, a także mniej korzystnym traktowaniem osoby fizycznej wynikającym z odrzucenia molestowania lub molestowania seksualnego lub podporządkowania się molestowaniu lub molestowaniu seksualnemu, oraz zachęcanie do takich zachowań i nakazywanie tych zachowań,
- zasadę równego traktowania - rozumie się przez to brak jakichkolwiek zachowań stanowiących nierówne traktowanie;
- usługi - rozumie się przez to usługi w rozumieniu art. 57 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

¹ Katalog obejmuje także takie przesłanki dyskryminacji, jak płeć, rasa, pochodzenie etniczne, narodowość, religia, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, orientacja seksualna.

Ustawa zakazuje nierównego traktowania osób fizycznych między innymi ze względu na wiek w zakresie, między innymi:

- podejmowania kształcenia zawodowego, w tym doksztalcania, doskonalenia, przekwalifikowania zawodowego oraz praktyk zawodowych,
- warunków podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej lub zawodowej, w tym w szczególności w ramach stosunku pracy albo pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej;
- dostępu i warunków korzystania z instrumentów rynku pracy i usług rynku pracy określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oferowanych przez instytucje rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy i usług rynku pracy oferowanych przez inne podmioty działające na rzecz zatrudnienia, rozwoju zasobów ludzkich i przeciwdziałania bezrobociu.

Ustawa zakazuje także zachęcania do nierównego traktowania lub nakazywania nierównego traktowania.

Naruszenia zakazu nierównego traktowania nie stanowi jednak nierówne traktowanie ze względu na, między innymi, wiek, w zakresie podejmowania środków koniecznych w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa publicznego i porządku, ochrony zdrowia lub ochrony wolności i praw innych osób oraz zapobiegania działaniom podlegającym sankcjom karnym, w zakresie określonym w innych przepisach. Naruszeniem zasady równego traktowania nie jest także podejmowanie działań służących zapobieganiu nierównemu traktowaniu lub wyrównywaniu niedogodności związanych z nierównym traktowaniem.

Ustawy nie stosuje się do:

- sfery życia prywatnego i rodzinnego oraz czynności prawnych pozostających w związku z tymi sferami,
- treści zawartych w środkach masowego przekazu oraz ogłoszeniach w zakresie dostępu i dostarczania towarów i usług, w zakresie dotyczącym odmiennego traktowania ze względu na płeć,
- swobody wyboru strony umowy, o ile tylko nie jest oparty na płci, rasie, pochodzeniu etnicznym lub narodowości,
- usług edukacyjnych w zakresie dotyczącym odmiennego traktowania ze względu na płeć,
- odmiennego traktowania ze względu na płeć w dostępie i warunkach korzystania z usług, rzeczy oraz nabywania praw lub energii, jeżeli ich zapewnienie wyłącznie lub głównie dla przedstawicieli jednej płci jest obiektywnie i racjonalnie uzasadnione celem zgodnym z prawem, a środki służące realizacji tego celu są właściwe i konieczne,
- odmiennego traktowania co do możliwości i warunków podejmowania i wykonywania działalności zawodowej oraz podejmowania, odbywania i ukończenia nauki w zakresie kształcenia zawodowego, w tym w zakresie studiów wyższych, jeżeli rodzaj lub warunki wykonywania danej działalności zawodowej powodują, że przyczyna odmiennego traktowania jest rzeczywistym i decydującym wymaganiam zawodowym stawianym danej osobie fizycznej, proporcjonalnym do osiągnięcia zgodnego z prawem celu różnicowania sytuacji tej osoby,
- ograniczania przez kościoły i inne związki wyznaniowe, a także organizacje, których etyka opiera się na religii, wyznaniu lub światopoglądzie, dostępu do działalności zawodowej oraz jej wykonywania ze względu na religię, wyznanie lub światopogląd, jeżeli rodzaj lub warunki wykonywania takiej działalności powodują, że religia, wyznanie lub światopogląd są rzeczywistym i decydującym wymaganiam zawodowym stawianym danej osobie fizycznej, proporcjonalnym do osiągnięcia zgodnego z prawem celu różnicowania sytuacji tej osoby; dotyczy to również wymagania od zatrudnionych osób fizycznych działania w

- dobrej wierze i lojalności wobec etyki kościoła, innego związku wyznaniowego oraz organizacji, których etyka opiera się na religii, wyznaniu lub światopoglądzie,
- odmiennego traktowania osób fizycznych ze względu na wiek:
 - gdy jest to obiektywnie i racjonalnie uzasadnione celem zgodnym z prawem, w szczególności celami kształcenia zawodowego, pod warunkiem że środki służące realizacji tego celu są właściwe i konieczne,
 - polegającego na ustalaniu dla celów zabezpieczenia społecznego różnych zasad przyznawania lub nabycia prawa do świadczeń, w tym różnych kryteriów wieku do obliczania wysokości świadczeń; w przypadku pracowniczych programów emerytalnych takie odmienne traktowanie jest dopuszczalne, pod warunkiem że nie stanowi dyskryminacji ze względu na płeć,
 - odmiennego traktowania ze względu na kryterium obywatelstwa, w szczególności w zakresie warunków wjazdu i pobytu na terytorium RP oraz związanego ze statusem prawnym, osób fizycznych będących obywatelami państw innych niż państwa członkowskie UE, państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu - strony umowy o EOG lub Konfederacji Szwajcarskiej.

W przypadku naruszenia zasady równego traktowania, w stosunku do osoby fizycznej, osobom fizycznym przysługuje roszczenie o odszkodowanie. Roszczenie o odszkodowanie przysługuje również osobom prawnym oraz jednostkom organizacyjnym niebędącym osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli naruszenie zasady równego traktowania nastąpiło wobec nich.

W sprawach naruszenia zasady równego traktowania stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, zaś do postępowań o naruszenie zasady równego traktowania stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. W postępowaniu przeniesiony jest ciężar dowodu - kto zarzuca naruszenie zasady równego traktowania, musi uprawdopodobnić fakt jej naruszenia. W przypadku uprawdopodobnienia naruszenia zasady równego traktowania ten, któremu zarzucono naruszenie tej zasady, jest obowiązany wykazać, że nie dopuścił się jej naruszenia. Termin przedawnienia roszczeń z tytułu naruszenia zasady równego traktowania wynosi 3 lata od dnia powzięcia przez poszkodowanego wiadomości o naruszeniu zasady równego traktowania, nie dłużej niż 5 lat od zaistnienia zdarzenia stanowiącego naruszenie tej zasady. Dochodzenie roszczeń na podstawie ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania nie pozbawia prawa do dochodzenia roszczeń na podstawie przepisów innych ustaw.

Skorzystanie z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania nie może być podstawą niekorzystnego traktowania, a także nie może powodować jakichkolwiek negatywnych konsekwencji wobec tego, kto z nich skorzystał. Ochrona obejmuje również do tego, kto udzielił wsparcia korzystającemu z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania.

Ustawa określa organy właściwe w sprawach przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania. Wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania powierzone zostało Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Równego Traktowania.

Dyskryminacja ze względu na wiek łączy się w dużej mierze z dyskryminacją ze względu na płeć. Wynika to głównie z ustalonego dla kobiet niższego wieku emerytalnego i zwalniania z pracy ze względu na uzyskanie prawa do emerytury. Choć dyskryminacja ze względu na wiek nie sprowadza się jedynie do zwalniania z powodu osiągnięcia wieku emerytalnego, w polskich realiach dyskryminacja taka manifestuje się głównie w ten sposób.

Można wyróżnić dwie grupy sytuacji, w których osiągnięcie wieku emerytalnego przez pracownika i nabycie przez niego prawa do emerytury stanowi albo kryterium doboru pracowników do zwolnienia, albo jest przyczyną wypowiedzenia stosunku pracy.

Pierwsza z takich sytuacji, czyli osiągnięcie wieku emerytalnego i nabycie prawa do emerytury jako kryterium doboru pracowników do zwolnienia, może wystąpić zwłaszcza w przypadku zmniejszenia zatrudnienia w zakładzie pracy w związku z restrukturyzacją i zwolnieniami grupowym. Jest to uznawane za dopuszczalne, uzasadnione kryterium doboru pracownika do zwolnienia. Wynika to z tego, że w zatrudnieniu pozostawia się pracowników, którzy nie mają zapewnionych środków utrzymania się w razie utraty pracy (w przeciwieństwie do osób, które nabyły prawo do emerytury).

Druga z sytuacji to osiągnięcie wieku emerytalnego i nabycie prawa do emerytury jako przyczyna wypowiedzenia stosunku pracy. Rozważając tę sytuację Sąd Najwyższy stwierdził (uchwała SN z 21 stycznia 2009 roku, II PZP 13/08, OSNP 2009/19-20/248), że:

„Po pierwsze – wypowiedzenie pracownicy-kobiecie umowy o pracę tylko z tego powodu, że osiągnęła wiek emerytalny i nabyła uprawnienia emerytalne, jeżeli wiek emerytalny jest niższy dla kobiet niż dla mężczyzn, stanowi pośrednią dyskryminację ze względu na płeć (art. 11³ Kp). Po drugie – wypowiedzenie pracownikowi umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony wyłącznie z powodu osiągnięcia przez niego wieku emerytalnego stanowi bezpośrednią dyskryminację ze względu na wiek (art. 11³ Kp). Po trzecie – wypowiedzenie pracownikowi umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony wyłącznie z powodu osiągnięcia przez niego wieku emerytalnego i nabycia prawa do emerytury jest niezasadnione w rozumieniu art. 45 § 1 Kp”

– DOSTOSOWYWANIE ŚRODOWISKA DO POTRZEB OSÓB STARSZYCH

Budownictwo

Obowiązujące przepisy nakładają obowiązek zapewnienia dostępności osobom o ograniczonej mobilności:

- budynków (mieszkalnych, użyteczności publicznej, w tym służących edukacji i opiece medycznej, miejsc wykonywania pracy), dróg, transportu,
- informacji, komunikacji i innych usług, w tym usług elektronicznych i służb ratowniczych.

Przepisy te mają zastosowanie do podmiotów publicznych i prywatnych.

Uwzględnienie potrzeb osób o ograniczonej mobilności w budowie nowych obiektów użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych gwarantuje ustawa z 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane. Warunki rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych określa rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Jeżeli chodzi o zagospodarowanie przestrzenne, podobne gwarancje zapewnia ustawa z 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Poczta

W zakresie obsługi osób o ograniczonej mobilności realizowane są działania przewidziane przepisami ustawy z 12 czerwca 2003 roku Prawo pocztowe oraz wynikające z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 9 stycznia 2004 roku w sprawie warunków wykonywania powszechnych usług pocztowych. Działania te skoncentrowane były na zapewnieniu powszechnego dostępu do usług pocztowych oraz zmianach w infrastrukturze pocztowej ułatwiających dostęp do usług pocztowych.

Listonosze doręczają z pominięciem skrzynek oddawczych, bezpośrednio do mieszkań osób o ograniczonej mobilności, na ich wniosek, bez dodatkowych opłat przesyłki listowe, przesyłki

rejestrowane, kwoty przekazów pocztowych i Ekspres Pieniężny – Pocztove Zlecenie Wyplaty oraz egzemplarze prasy w prenumeracie.

91,3% ogólnej liczby placówek pocztowych jest przystosowana do obsługi osób z dysfunkcją narządu ruchu.

Telekomunikacja

Wymagania dotyczące udogodnień w ramach usługi powszechnej w zakresie architektury, komunikacji, przystosowania przestrzeni publicznej oraz urządzeń reguluje rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 24 marca 2005 roku w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia usługi powszechnej oraz wymagań dotyczących świadczenia usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu dla jednostek uprawnionych.

W chwili obecnej trwają prace nad zmianami w ustawie Prawo telekomunikacyjne, dotyczące udogodnień dla osób niepełnosprawnych, które zmodyfikują obecny stan prawny - do świadczenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych zobowiązani będą wszyscy dostawcy publicznie dostępnych usług telekomunikacyjnych a nie, jak dotychczas, wyłącznie przedsiębiorca wyznaczony do świadczenia usługi powszechnej.

Osoby starsze objęte zostaną zakresem projektu „Działania na rzecz rozwoju szerokopasmowego dostępu do Internetu”, którego realizacja rozpocznie się w 2011 roku. Jednym z zasadniczych celów tego projektu jest przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia cyfrowego. W ramach realizacji tego celu prowadzone będą m.in. działania promocyjno-informacyjne na rzecz przeciwdziałania temu zjawisku oraz na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Transport

W przygotowywanym projekcie Strategii Rozwoju Transportu do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030), znalazły się zapisy dotyczące zaspokojenia potrzeb osób o ograniczonej zdolności ruchowej, a więc także osób starszych, to jest dotyczące zapewnienia możliwości łatwego i bezpiecznego podróżowania. Dostępność transportu dla osób o ograniczonej sprawności i zdolności ruchowej utrudniają bariery architektoniczne i techniczne (wysokie krawężniki, schody, wąskie drzwi, rozwiązania konstrukcyjne środków transportu i inne). Z tego względu plany rozwoju transportu publicznego w aglomeracjach miejskich i regionach kraju (w tym również obszarów wiejskich) będą uwzględniały dostosowanie systemów transportowych (infrastruktury oraz taboru) do potrzeb osób starszych. Informacja wizualna i dźwiękowa będzie zapewnić informacje o kursowaniu pojazdów w formatach dostępnych, uwzględniających potrzeby podróżnych w wieku starszym oraz niepełnosprawnych (wersja drukowana i elektroniczna). Przewiduje się, że do 2020 roku transport miejski i aglomeracyjny zostanie dostosowany do pełnej obsługi podróżnych z ograniczoną zdolnością ruchową.

Podejmowane działania w transporcie kolejowym mają na celu stworzenie udogodnień osobom o ograniczonej mobilności, a więc i osób starszych. Przewoźnicy kolejowi, w tym PKP „Intercity”, Przewozy Regionalne, Koleje Mazowieckie i Szybka Kolej Miejska dostosowują swój tabor do potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych. W celu poprawy dostępu osób starszych do infrastruktury kolejowej w ramach prowadzonych prac na liniach kolejowych wykonuje się zadania związane z dostosowaniem infrastruktury kolejowej do potrzeb osób niepełnosprawnych i o ograniczonej możliwości poruszania, odpowiednio do wymogów Decyzji Komisji Europejskiej nr 2008/164/WE z 21 grudnia 2007 roku. Ponadto, w rozporządzeniu Ministra Transportu z 31 maja 2006 roku w sprawie rejestru i oznakowania pojazdów kolejowych określono wymagania, jakie muszą spełniać tablice i wyświetlacze o trasie jazdy pociągów. Wymagania odnośnie do użycia kolorów na tablicach i wyświetlaczach informacyjnych określono mając na względzie dysfunkcje wzroku.

Ustawa z 20 czerwca 1992 roku o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego do dwóch przejazdów w ciągu roku z ulgą 37% przy

przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych uprawnieni są emeryci i renciści oraz ich współmałżonkowie, na których pobierane są zasiłki rodzinne. Kwestia opłat za transport miejski należy do kompetencji samorządów lokalnych, osoby starsze korzystają z ulg lub zwolnień z takich opłat (na przykład w Warszawie osoby w wieku ponad 65 lat mają prawo do całorocznej karty, uprawniającej do nieograniczonej liczby przejazdów, w cenie 40 zł, zaś osoby w wieku ponad 75 lat są zwolnione ze wszelkich opłat za transport miejski).

W transporcie lotniczym kwestie dostosowania środków komunikacji do potrzeb osób starszych, a także działań mających na celu zwalczanie dyskryminacji osób starszych na rynku usług transportu lotniczego regulowane są przez rozporządzenie nr 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 5 lipca 2006 roku w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą. Postanowienia rozporządzenia są bezpośrednio stosowane w Polsce. W latach 2009 i 2010 przedstawiciele Urzędu Lotnictwa Cywilnego dokonali przeglądu stosowania rozporządzenia 1107/2006. Przegląd ten wykazał, że rozporządzenie jest w pełni respektowane zarówno przez przewoźników, jak i porty lotnicze.

W odniesieniu do transportu morskiego i żeglugi śródlądowej przygotowana jest obecnie implementacja do polskiego porządku prawnego Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1177/2010 z 24 listopada 2010 roku o prawach pasażerów podróżujących drogą morską i drogą wodną śródlądową. Rozporządzenie to przewiduje, między innymi, zakaz dyskryminowania osób niepełnosprawnych lub osób o ograniczonej zdolności ruchowej oraz szczególną bezpłatną pomoc dla tych osób, zarówno w terminalach portowych, jak i na pokładzie statku, a także rekompensatę finansową za utratę lub uszkodzenie sprzętu ułatwiającego poruszanie się.

W zakresie bezpieczeństwa na drogach prowadzone są działania związane z udziałem osób starszych w ruchu pieszym i rowerowym, poprzez uwzględnienie tej grupy w kampaniach społecznych i informacyjnych dotyczących używania materiałów odblaskowych („Daj sygnał kierowcy. Noś odblaski. Włącz myślenie”). Obecnie przygotowana jest specjalna kampania społeczna skierowanej do uczestników ruchu drogowego, w tym osób w wieku powyżej 60 lat. Będzie ona realizowana od września 2011 roku do stycznia 2012 roku oraz od kwietnia do maja 2012 roku.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 nie jest w sposób szczególny ukierunkowany na potrzeby osób starszych, jednakże realizacja działań (na przykład „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”, „Odnowa i rozwój wsi”, podejście LEADER) przyczynia się w znacznej mierze do poprawy warunków życia na obszarach wiejskich, w tym poprzez ułatwienie dostępu do szerokiego katalogu usług, zaspokajanie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi, poprawę infrastruktury technicznej, warunkujące rozwój społeczno-gospodarczy. Działania te mają bezpośredni wpływ na jakość życia starszych mieszkańców obszarów wiejskich.

– ROZWIĄZANIA PRAWNE I PROGRAMY MAJĄCE NA CELU ZAPEWNIENIE GODZIWYCH WARUNKÓW ŻYCIA

Rozpoczęta w 1999 roku reforma systemu emerytalno-rentowego miała na celu uchronienie go przed niewydolnością związaną ze spadkiem przyrostu naturalnego oraz zabezpieczenie wypłaty świadczeń. Jednym z założeń reformy, sformułowanych w ustawie z 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, było przywrócenie systemowi charakteru ubezpieczeniowego, co oznaczało przede wszystkim przyznawanie świadczeń w chwili osiągnięcia wieku emerytalnego wynoszącego 60 lat dla kobiet oraz 65 lat dla

mężczyzn oraz uzależnienie wysokości świadczenia od wartości składek wpłaconych do systemu przez ubezpieczonego.

Nowa kapitałowa formuła ustalania wysokości świadczeń sprzyja dłuższemu pozostawaniu na rynku pracy poprzez ścisłe uzależnienie wysokości przyszłej emerytury od zgromadzonego kapitału. Należy więc oczekiwać, że i ten czynnik zacznie wpływać na wzrost aktywności zawodowej osób w wieku emerytalnym.

Reforma stopniowo likwidowała możliwość wcześniejszego przejścia na emeryturę. Powszechny system emerytalny zakłada, że uprawnienia emerytalne wszystkich ubezpieczonych, którzy płacili taką samą składkę, są takie same. Wszelkie dodatkowe uprawnienia są finansowane z innych źródeł niż powszechna składka na ubezpieczenie emerytalne. Dla osób pracujących w szczególnych warunkach lub wykonujących pracę o szczególnym charakterze przewidziano system emerytur pomostowych. System ten został wprowadzony ustawą z 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych.

Konsekwencją przyjętych rozwiązań ma być znaczne podniesienie faktycznego wieku przejścia na emeryturę. W 2010 roku osób przechodzących na emeryturę wyraźnie zmalała, zaś średni wiek emerytalny stopniowo podnosi się.

Emerytury nowoprzyznane

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Emerytury nowoprzyznane w tysiącach	143,2	103,9	103,9	215,4	340,5	243,0	92,3
Średni wiek w latach	56,8	56,8	56,6	57,1	59,0	59,3	59,6

Poprawie ulega struktura wiekowa osób przechodzących na emeryturę, szczególnie kobiet. W 2009 roku jedynie 47,5% kobiet przechodzących na emeryturę miało 60 lat lub więcej, podczas gdy w 2010 r. 64,8% spośród kobiet przechodzących na emeryturę miało wiek 60 lat lub więcej. Wśród mężczyzn tendencja do poprawy struktury wiekowej przechodzących na emeryturę powinna uwidocznić się w 2011 roku.

Po 10 latach funkcjonowania reformy emerytalnej jej kształt wymagał korekty. Wynikała ona przede wszystkim z potrzeby zahamowania narastania jawnego długu publicznego, wynikającego z konieczności pokrywania niedoboru w Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przekazującego część składki emerytalnej do otwartych funduszy emerytalnych. Przyjęto ustawę z 25 marca 2011 roku o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych: nastąpiło przesunięcie części składki emerytalnej na nowo utworzone specjalne subkonto prowadzone przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (zachowujące integralność II filaru), zmiana limitów inwestycyjnych otwartych funduszy emerytalnych oraz wprowadzono zachęty podatkowe do dodatkowego oszczędzania na emeryturę.

Ubezpieczenie społeczne rolników jest ubezpieczeniem dopełniającym powszechny system ubezpieczeń społecznych i jest skierowane do rolników oraz współpracujących z nimi przy prowadzeniu działalności rolniczej małżonków i domowników, dla których gospodarstwo rolne stanowi jedyne źródło utrzymania.

Ze względu na nie w pełni ustabilizowaną sytuację dochodową w rolnictwie, w celu zapewnienia godziwych warunków życia rolnikom po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego, system ubezpieczenia społecznego rolników jest w 90% finansowany z budżetu państwa. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wypłaca 1.374.600 świadczeń emerytalno-rentowych.

Obecnie trwają prace nad reformą systemu ubezpieczenia społecznego rolników, jednym z celów jest ukierunkowanie dotacji budżetowej na finansowanie ubezpieczenia emerytalno-rentowego tym rolnikom, których dochody uniemożliwiają finansowanie tego ubezpieczenia z własnych dochodów osiągniętych z działalności rolniczej.

Innym działaniem skierowanym bezpośrednio do starszych rolników jest, realizowany w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, program rent strukturalnych. Jest to świadczenie spoza systemu ubezpieczeń społecznych, o które mogą ubiegać się rolnicy, którzy ukończyli 55 lat, a nie osiągnęli 65 lat i zdecydują się na zaprzestanie działalności rolniczej. Głównym celem działania renty strukturalne w latach 2007-2013, wyznaczonym przez rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, jest znacząca poprawa struktury agrarnej kraju oraz przyspieszenie procesu wymiany pokoleniowej wśród prowadzących gospodarstwa rolne, a także poprawa rentowności i konkurencyjności gospodarstw poprzez ich przejmowanie przez osoby młodsze, dobrze przygotowane do zawodu rolnika.

Renta strukturalna jest wypłacana co miesiąc, do osiągnięcia przez beneficjenta 65-ego roku życia. Z działania tego korzysta obecnie 71.544 beneficjentów (stan na 3 czerwca 2011 roku), Pobieranie renty strukturalnej nie wyklucza aktywności zawodowej, jednak musi to być działalność inna niż rolnicza.

Osoby starsze w systemie pomocy społecznej w Polsce nie są wyodrębnioną grupą świadczeniobiorców, do której adresowane byłyby specjalne formy pomocy. Wyjątkiem jest zasiłek stały, przyznawany ze względu na wiek, pod warunkiem spełnienia kryterium dochodowego.

W przypadku osób starszych najczęstszą przyczyną przyznawania pomocy są:

- ubóstwo,
- niepełnosprawność,
- długotrwała lub ciężka choroba.

Osoby starsze, znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej mogą otrzymywać pomoc finansową w formie:

- zasiłku stałego;
- zasiłku okresowego,
- zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego.

Osoby starsze mogą korzystać z pomocy w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” z 2005 roku.

- OPIEKA I WSPARCIE OSÓB STARSZYCH, WSPARCIE CZŁONKÓW RODZINY POŚWIĘCAJĄCYCH SIĘ OPIECE NAD OSOBAMI STARSZYMI

Zwyczaj w Polsce, jak i polityka państwa wobec osób starszych, nastawiona jest przede wszystkim na wsparcie w środowisku naturalnym-domu rodzinnym.

System pomocy społecznej oferuje szeroki wachlarz różnych form pomocy, uwzględniających potrzeby osób starszych.

Gmina świadczy usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, tworzy dzienne domy pobytu, w których organizowane są zajęcia dla tych osób, w zależności od potrzeby oraz zainteresowań uczestników. Placówki prowadzone są również przez organizacje pozarządowe, często otrzymujące wsparcie finansowe ze środków publicznych.

Ustawa z 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej przewiduje udzielanie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy, jak też specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia. Usługi takie przysługują osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina nie może takiej pomocy zapewnić.

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Zakres usług, ich forma i okres świadczenia ustalane są indywidualnie, przy uwzględnieniu potrzeb i możliwości osoby wymagającej wsparcia. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności.

Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 22 września 2005 roku w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych wskazuje rodzaje specjalistycznych usług dostosowanych do szczególnych potrzeb osób wymagających pomocy, wynikających z rodzaju ich schorzenia lub niepełnosprawności. Usługi te są świadczone przez osoby posiadające kwalifikacje do wykonywania zawodu: pracownika socjalnego, psychologa, pedagoga, logopedę, terapeuty zajęciowego, pielęgniarki, asystenta osoby niepełnosprawnej, opiekunki środowiskowej, specjalisty w zakresie rehabilitacji medycznej, fizjoterapeuty lub innego zawodu dającego wiedzę i umiejętności pozwalające świadczyć określone specjalistyczne usługi.

W ramach rozwiązań prawnych związanych z potrzebami osób starszych w 2008 roku w szkołach policealnych wprowadzone zostało kształcenie w zawodzie opiekun osoby starszej. Kształcenie w zawodzie opiekun osoby starszej cieszy się rosnącym zainteresowaniem. Pracownicy ośrodków pomocy społecznej kształceni są do pracy z osobami starszymi, głównie dzięki środkom Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Koszty usług podlegają zwrotowi w części lub całości, jeżeli dochód na osobę w rodzinie osoby zobowiązanej do zwrotu wydatków przekracza kwotę kryterium dochodowego.

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone w ośrodkach wsparcia. Ośrodek jest dzienną formą pomocy instytucjonalnej, w ramach której świadczone są usługi dostosowane do indywidualnych potrzeb osób korzystających z pomocy, także żywieniowe.

W przypadku braku możliwości zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania osoba wymagająca pomocy może korzystać z usług opiekuńczych i bytowych w formie rodzinnego domu pomocy. Zapewnia on usługi dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu osób wymagających wsparcia.

Osobie, która ze względu na wiek potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, może być przyznany pobyt w mieszkaniu chronionym. Mieszkanie chronione ma przygotować osoby w nim przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępuje pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Mieszkanie chronione zapewnia warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną.

Obecnie trwają prace nad projektem rozporządzenia celem określenia standardu usług w mieszkaniach chronionych.

Osoba starsza, która z powodu wieku, choroby lub z innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, może zostać skierowana do domu pomocy społecznej. Dom pomocy społecznej jest ostateczną formą pomocy skierowaną do osób starszych, oferowaną w sytuacjach, gdy inne formy pomocy nie mogą być świadczone lub są niewystarczające w stosunku do potrzeb osoby starszej.

Świadczenia opiekuńcze realizowane są w głównej mierze przez samorządy terytorialne, które podchodzą w rozwiązywania problemów społecznych w bardzo zróżnicowany sposób.

Ocenia się, że obecnie brak jest na poziomie lokalnym właściwie rozwiniętych usług opiekuńczych, dostępnych zarówno w miejscu zamieszkania odbiorcy, jak również usług świadczonych w różnych ośrodkach wsparcia typu dziennego, gdzie osoba może korzystać z różnego rodzaju usług ułatwiających jej dalsze samodzielne funkcjonowanie w warunkach dotychczasowego zamieszkania. Poważną barierą rozwoju różnych form opieki jest brak

wystarczających źródeł finansowania. Samorządy nie dysponują wystarczającymi środkami finansowymi, ani nie mają woli ich rozwijania, ze względu na skutki finansowe rozłożone w czasie. Dlatego zbudowanie samodzielnego systemu z niezależnym źródłem finansowania jest nieodzownym krokiem, jaki musi zostać poczyniony w najbliższym okresie, jeśli Polska chce w sposób odpowiedzialny podejść do problemu starzenia się społeczeństwa i jego konsekwencji.

Trwają prace nad projektem założeń do projektu ustawy o pomocy społecznej. Przewiduje się podział problematyki pomocy społecznej na dwa segmenty zagadnień różniących się instrumentarium, sposobem funkcjonowania oraz finansowania działalności instytucji wykonujących przypisane zadania: obszar wsparcia i pomocy społecznej oraz obszar usług socjalnych. Planuje się również wprowadzenie nowego świadczenia dla osób ze zwiększonymi potrzebami opiekuńczo–pielęgnacyjnymi, w tym dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Na zasadach określonych w ustawie z 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych, członkowi rodziny osoby starszej, zobowiązanemu do alimentacji może zostać przyznane świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, w celu sprawowania opieki nad tą osobą. Jednym z podstawowych warunków jest posiadanie przez osobę starszą orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Świadczenie pielęgnacyjne ma na celu częściowe zrekompensowanie utraty możliwości zarobkowania i zagwarantowanie kontynuacji ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego osobom, które w związku z koniecznością opieki nad członkiem rodziny, wobec którego zobowiązane są do alimentacji, rezygnują z pracy. Świadczenie to jest skierowane do osób potencjalnie aktywnych zawodowo (nie przysługuje osobom, które mają prawo do emerytury lub renty).

Innym elementem wspierającym osoby poświęcające się opiece nad osobą starszą jest opłacanie przez gminę składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe – warunkiem jest rezygnacja z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem.

Prawo pracy przewiduje szereg rozwiązań umożliwiających osobom obciążonym obowiązkami rodzinnymi pracę zawodową.

Regulacje w odniesieniu do czasu pracy, które zapewniają jego elastyczną organizację:

- na wniosek pracownika pracodawca może ustalić indywidualny rozkład czasu pracy, w ramach systemu czasu pracy, którym pracownik jest objęty,
- na wniosek pracownika może być do niego stosowany system skróconego tygodnia pracy. W tym systemie jest dopuszczalne wykonywanie pracy przez mniej niż 5 dni w ciągu tygodnia, przy równoczesnym przedłużeniu dobowego wymiaru czasu pracy, nie więcej niż do 12 godzin, w okresie rozliczeniowym nieprzekraczającym 1 miesiąca,
- na wniosek pracownika może być do niego stosowany system czasu pracy, w którym praca jest świadczona wyłącznie w piątki, soboty, niedziele i święta. W tym systemie jest dopuszczalne przedłużenie dobowego wymiaru czasu pracy, nie więcej niż do 12 godzin, w okresie rozliczeniowym nieprzekraczającym 1 miesiąca,
- możliwe jest zatrudnianie pracowników w ramach telepracy,
- jeżeli pracownik opiekuje się potrzebującym osobistej opieki członkiem rodziny może wystąpić z wnioskiem do pracodawcy o ustalenie indywidualnego rozkładu czasu pracy przewidującego różne godziny rozpoczynania i kończenia pracy, pracodawca uwzględni wniosek, jeżeli pozwala na to organizacja pracy w firmie, ale odmowę musi uzasadnić

(rozwiązanie przejściowe obowiązujące od 22 sierpnia 2009 roku do 31 grudnia 2011 roku).

Zgodnie z ustawą z 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa ubezpieczonemu zwolnionemu od wykonywania pracy z powodu konieczności osobistego sprawowania opieki nad, między innymi, chorym członkiem rodziny przysługuje zasiłek opiekuńczy, przez 14 dni w roku kalendarzowym.

Stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej wobec drugiej osoby jest zakazane. Ustawodawstwo polskie przewiduje udzielanie ochrony przed przemocą wszystkim osobom oraz udzielanie pomocy i wsparcia wszystkim ofiarom przemocy. Nie ma przepisów stosujących się odrębnie do osób starszych lub wyłączających je – z uwagi na wiek – spośród osób uprawnionych do uzyskania ochrony lub pomocy.

Kodeks karny przewiduje karalność fizycznego lub psychicznego znęcania się nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny. Sankcja za taki czyn jest zaostrzona w przypadku działania ze szczególnym okrucieństwem. Karalne jest także:

- porzucenie osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny,
- uderzanie lub naruszanie w inny sposób nietykalności cielesnej,
- naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia.

Kodeks karny nakłada na sprawcę przemocy w rodzinie obowiązek uczestniczenia w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, nie jest bez konieczne uzyskanie na to zgody sprawcy. W Kodeksie postępowania karnego znajduje się nakaz powstrzymywania się sprawcy przemocy od kontaktowania z pokrzywdzonym lub innymi osobami oraz nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego z pokrzywdzonym.

Ochronę przed przemocą wzmacnia Kodeks wykroczeń, nakładający na osoby, które mają obowiązek opieki lub nadzoru nad osobą niezdolną rozpoznać lub obronić się przed niebezpieczeństwem, obowiązek zapobiegania narażeniu na przemoc (obowiązek niedopuszczenia, by osoba niezdolna rozpoznać lub obronić się przed niebezpieczeństwem przebywała w okolicznościach niebezpiecznych dla zdrowia).

Ochronę przed przemocą wobec osób starszych przebywających w domach pomocy społecznej gwarantuje ustawa o pomocy społecznej. Przewiduje ona, że organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług opiekuńczych i bytowych uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej, intelektualnej i psychicznej sprawności. Kontrola i nadzór nad domami pomocy społecznej sprawowana jest przez wojewodę. Sposób przeprowadzania kontroli określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej w sprawie nadzoru i kontroli w pomocy społecznej.

Kompleksowe rozwiązania dotyczące zwalczania przemocy w rodzinie zawiera ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Rozwiązania te mają zastosowanie do przemocy wobec każdego z członków rodziny, w każdym przypadku. Osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się pomocy w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego i socjalnego,
- interwencji kryzysowej i wsparcia,
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną,

- zapewnienia, na żądanie osoby dotkniętej przemocą, bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Ustawa o pomocy społecznej przewiduje także rozwiązania, które mogą być wykorzystywane celem niesienia pomocy ofiarom przemocy (rozwiązania te adresowane są do wszystkich osób):

- poradnictwo specjalistyczne - prawne, psychologiczne i rodzinne - świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych,
- interwencja kryzysowa podejmowana na rzecz osób i rodzin, celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej,
- pomoc rodzinom mającym trudności w wypełnianiu swoich zadań w formie poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej rozumianej jako działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań, pracy socjalnej, zapewnienia dzieciom opieki i wychowania poza rodziną.

Rada Ministrów uchwaliła w 2006 roku Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (2006-2016). W Programie wyznaczonych zostało pięć priorytetów działania:

- systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie,
- podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej,
- szkolenie służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- ochrona i pomoc ofiarom - działalność specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy,
- oddziaływanie na osoby stosujące przemoc poprzez programy korekcyjno - edukacyjne.

W 2009 roku ogólnopolska kampania społeczna na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie została poświęcona przeciwdziałaniu przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. W ramach kampanii wyprodukowano plakaty i ulotki, które zostały przekazane urządowi marszałkowskim oraz MPiPS celem upowszechniania podczas szkoleń pracowników pierwszego kontaktu pracujących z ofiarami przemocy w rodzinie. Materiały zostały też przekazane do miejsc użyteczności publicznej (ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, domy pomocy społecznej, szkoły, ośrodki zdrowia, kościoły).

Realizacja kampanii przyczyniła się do:

- zwiększenia społecznego zaangażowania w sprawy związane z przeciwdziałaniem przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych,
- podniesienia poziomu wiedzy na temat przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

Przeprowadzono też ogólnopolskie badanie przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Uzyskano informacje dotyczące:

- skali przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych,
- charakterystyki ofiar i sprawców takiej przemocy,
- jakiej przemocy najczęściej doświadczają,
- korzystania z pomocy różnych instytucji (ośrodek pomocy społecznej, policja, sąd, organizacje pozarządowe itp.) przez ofiary,
- oceny skuteczności pomocy.

W badaniach tych stwierdzono, że przemoc fizyczna, psychiczna, ekonomiczna i seksualna wobec osób starszych i niepełnosprawnych występuje na ograniczoną skalę.

Wyniki badań zostały opublikowane w dwóch raportach „Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych - część I Raport z badania ogólnopolskiego” i „Przemoc w

rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych - część II Raport z badania profesjonalistów". Raporty dostępne są na stronie internetowej MPiPS.

– **POLITYKA RYNKU PRACY WOBEC STARZENIA SIĘ SPOŁECZEŃSTWA**

Zmiany struktury ludności według wieku stanowią jedno z najistotniejszych wyzwań dla polskiego rynku pracy. Nie tylko postępuje proces starzenia się społeczeństwa, ale jednocześnie wiek jest jednym z czynników, który istotnie różnicuje aktywność na rynku pracy. Szczególnie niska aktywność zawodowa charakteryzuje osoby na 5 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego. Zatrzymanie na rynku pracy osób, które będą zasilać grupy wieku 55-59 lat oraz 60-64 lata (grupy wieku przedemerytalnego), nabiera szczególnej wagi. Podejmowane są działania mające na celu aktywizację osób w starszych grupach wiekowych, by jak najdłużej zatrzymać je na rynku pracy, jak też by wspierać powrót na rynek pracy osób starszych, które są bezrobotne.

Osoby w wieku ponad 50 lat są, zgodnie z ustawą z 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, uznawane za osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy, gdyż napotykać większe niż inne grupy społeczne problemy w znalezieniu zatrudnienia. W konsekwencji, są uprzywilejowane w zakresie korzystania z różnego rodzaju działań mających na celu aktywizację zawodową.

Przeprowadzone w 2008 i 2009 roku zmiany ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy zmierzały do poszerzenia zakresu aktywizacji zawodowej, dostępu do rynku pracy, kształcenia ustawicznego osób bezrobotnych i poszukujących pracy w wieku 50 lat i więcej. Działania podejmowane są przez publiczne służby zatrudnienia w obszarze pośrednictwa pracy, doradztwa zawodowego, szkoleń. Pozwalają one na świadczenie wyspecjalizowanych i zindywidualizowanych usług.

Realizowany jest Program 45/50+ - główny celem programu aktywizowania osób powyżej 50 roku życia jest poprawa zdolności zatrudnieniowej, objęcie działaniami aktywizującymi oraz pomoc w znalezieniu i utrzymaniu zatrudnienia. W 2010 r. w programie wzięło udział 14.920 osób, w 2009 roku 23.774 osoby, w 2008 roku 10.232 osoby.

Inne rozwiązania na rzecz zatrudniania osób starszych

1/ Zmniejszenie kosztów pracy wynikających z zatrudniania starszych pracowników:

- pracodawcy, którzy zdecydują się zatrudnić osoby bezrobotne w wieku 50+ są przez 12 miesięcy zwolnieni z obowiązku odprowadzania składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych,
- pracodawcy są zwolnieni z obowiązku opłacania składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za pracowników starszych (kobiety, które ukończyły 55 rok życia, mężczyźni, którzy ukończyli 60 lat).

2/ Pomoc pracodawcom i pracownikom w zakresie informacji zawodowej i poradnictwa zawodowego oraz pośrednictwa pracy:

- pracodawcy mogą skorzystać z pomocy doradcy zawodowego i uzyskać indywidualne porady zawodowe, w tym analizy kompetencji pracowników w starszym wieku oraz wymagań, jakie powinny spełniać stanowiska pracy dostosowane do możliwości osób starszych; mogą także uzyskać propozycje szkolenia celem uzupełnienia luk kwalifikacyjnych lub uzyskania nowych kwalifikacji,
- urzędy pracy udzielają pracodawcom pomocy w doborze kandydatów do pracy spośród bezrobotnych i poszukujących pracy,
- każda osoba, również nie zarejestrowana w urzędzie pracy, może, z własnej inicjatywy, skorzystać z pomocy urzędu pracy: uzyskanie informacji o zawodach, rynku pracy, możliwościach szkolenia i kształcenia, dostępnych ofertach pracy. W wojewódzkim

urzędzie pracy można skorzystać z informacji zawodowej i baz danych, a ponadto z zajęć uczących aktywnego poszukiwania pracy oraz porad grupowych i indywidualnych, udzielanych z użyciem standardowych metod ułatwiających wybór zawodu, zmianę kwalifikacji lub podjęcie/zmianę zatrudnienia,

- po zarejestrowaniu się w powiatowym urzędzie pracy (status poszukującego pracy) można korzystać z usług pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego w pełnym zakresie, w tym ze specjalistycznych badań lekarskich lub psychologicznych w celu uzyskania opinii o przydatności zawodowej do pracy i zawodu albo kierunku szkolenia, można też korzystać ze szkolenia z zakresu umiejętności poszukiwania pracy,
- powiatowy urząd pracy tworzy dla osób niezatrudnionych (bezrobotnych i poszukujących pracy) indywidualne plany działań. Osoba objęta planem może otrzymać wsparcie psychologiczne, przygotowanie do poszukiwania pracy, doradztwo zawodowe, szkolenia, pośrednictwo pracy, grupowe poradnictwo zawodowe, od 2010 roku istnieje obowiązek przygotowania planu, jeżeli osoba powyżej 50 roku życia jest zarejestrowana jako bezrobotna od co najmniej 180 dni.

Utworzenie centrów aktywizacji zawodowej oraz lokalnych punktów informacyjno-konsultacyjnych pozwoliło urzędowi pracy na większe skoncentrowanie się na działaniach o charakterze aktywizacyjnym i realizację tych działań na wyższym niż dotychczas poziomie. W rezultacie usprawnione zostały także działania realizowane przez publiczne służby zatrudnienia związane z udzielaniem informacji o pomocy wynikającej z obowiązujących przepisów wszystkim zainteresowanym bliżej ich miejsca zamieszkania.

W wyniku podjętych działań zwiększyła się:

- liczba bezrobotnych powyżej 50 roku życia, którzy skorzystali z porady indywidualnej, w 2010 roku o 16,1% w porównaniu z 2009 rokiem, w 2009 roku o 33,2% w porównaniu z rokiem 2008,
- liczba bezrobotnych w wieku 45 lat i więcej uczestniczących w szkoleniach w zakresie aktywnego poszukiwania pracy, w 2010 roku o 4,1% w porównaniu z rokiem 2009, w 2009 roku o 33,6% w porównaniu z 2008 rokiem,
- liczba bezrobotnych w wieku 45 lat i starszych uczestniczących w zajęciach w ramach pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy, w 2010 roku o 9,6% w porównaniu z rokiem 2009, w 2009 roku o 46,6% w porównaniu z 2008 rokiem.

W celu doskonalenia metod pracy z osobami bezrobotnymi i poszukującymi pracy, w tym z osobami starszymi, w latach 2008-10 wdrożono program „Kwestionariusz zainteresowań zawodowych – narzędzie pracy doradcy zawodowego”. Przy współpracy Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich przeprowadzono szkolenia dla doradców zawodowych (w latach 2007-10 - 929 doradców zawodowych) z powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy oraz trenerów-multiplikatorów kwestionariuszy zainteresowań zawodowych z wojewódzkich urzędów pracy.

3/ Wsparcie pracodawców inwestujących w rozwój zawodowy starszych pracowników: pracodawcy, którzy utworzyli fundusz szkoleniowy mogą ubiegać się o częściową refundację, ze środków Funduszu Pracy, kosztów szkolenia pracowników. Aby zachęcić pracodawców do inwestowania w szkolenia starszych pracowników refundacja kosztów szkolenia osób w wieku powyżej 45 lat jest prawie dwukrotnie wyższa niż w przypadku młodszych pracowników.

4/ Wsparcie starszych pracowników aktualizujących lub zmieniających kwalifikacje zawodowe: powiatowy urząd pracy może udzielać pomocy finansowej także osobom pracującym, chcącym podnosić swoje kwalifikacje zawodowe. Osobom pracującym w wieku 45 lat i więcej oferowane są te same usługi szkoleniowe co osobom bezrobotnym i poszukującym pracy:

- bezpłatne szkolenie grupowe, realizowane na zlecenie urzędu pracy przez instytucję szkoleniową, lub szkolenie wybrane samodzielnie na wolnym rynku usług szkoleniowych finansowane do wysokości 300% przeciętnego wynagrodzenia,
- finansowanie kosztów egzaminów umożliwiających uzyskanie świadectw, dyplomów, zaświadczeń, uprawnień zawodowych i koszty uzyskania licencji zawodowych, do wysokości 300% przeciętnego wynagrodzenia, finansowanie dojazdu na egzaminy,
- finansowanie kosztów studiów podyplomowych, do wysokości 300% przeciętnego wynagrodzenia,
- pożyczka na sfinansowanie kosztów szkolenia, do wysokości 400% przeciętnego wynagrodzenia; pożyczka jest nieoprocentowana i podlega spłacie w ciągu 18 miesięcy.

5/ Zwiększenie atrakcyjności udziału starszych osób bezrobotnych w programach aktywizacji zawodowej oferowanych przez urzędy pracy - starsze osoby bezrobotne mogą skorzystać z usług, instrumentów i programów rynku pracy dostępnych dla wszystkich bezrobotnych, jak również z rozwiązań szczególnie adresowanych do tej grupy:

- bezrobotnym z grupy wiekowej 50 lat i więcej powiatowy urząd pracy w ciągu 6 miesięcy od rejestracji powinien przedstawić propozycję zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, odbycia przygotowania zawodowego dorosłych lub zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych lub robót publicznych,
- bezrobotni w wieku 50 lat i więcej mogą skorzystać, jako jedna z grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, ze stażu u pracodawcy; staż trwa do 6 miesięcy, uczestnicy otrzymują stypendium w wysokości 120% zasiłku dla bezrobotnych,
- udział w programie aktywizacji - przygotowanie zawodowe dorosłych - organizowanym u pracodawcy bądź udział w przyuczeniu do pracy dorosłych trwającym 3-6 miesięcy i kończącym się egzaminem w instytucji szkoleniowej/organizacji rzemieślniczej, poświadczającym zdobyte umiejętności. Forma dłuższa – praktyczna nauka zawodu – trwa 12-18 miesięcy i kończy się egzaminem na tytuł zawodowy przed komisją powoływaną przez kuratora oświaty lub izby rzemieślnicze. Formuła „nauki poprzez pracę” spełnia warunek lepszego dostosowania metod nauczania do możliwości uczenia się osób starszych,
- bezrobotni powyżej 50 roku życia oraz pracownicy w wieku 45 lat i więcej mogą uczestniczyć w programach specjalnych, realizowanych przez starostę we współpracy z innymi organami i organizacjami zajmującymi się problematyką rynku pracy oraz pracodawcami. W ramach programu podejmowane są działania interwencyjne, w oparciu o zestaw wyodrębnionych usług i narzędzi rynku pracy. Interwencja ma charakter czasowy, a koszty są pokrywane ze środków Funduszu Pracy,
- bezrobotni w wieku powyżej 50 lat mogą być skierowani do prac interwencyjnych trwających do 24 miesięcy (młodszy bezrobotni - 12 miesięcy). Starosta refunduje pracodawcy wynagrodzenie i składki na ubezpieczenia społeczne.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy przewiduje korzystniejsze mechanizmy osłonowe dla osób w starszym wieku niż dla osób młodszych:

- osoby w wieku 50 lat i więcej po upływie 6 miesięcy od zarejestrowania w powiatowym urzędzie pracy mogą ubiegać się o świadczenie przedemerytalnego,
- bezrobotnym w wieku powyżej 50 roku życia, mającym 20 letni okres uprawniający do zasiłku dla bezrobotnych, zasiłek jest wypłacany przez 12 miesięcy (podstawowy okres wypłaty zasiłku - 6 miesięcy).

W celu podniesienia poziomu usług rynku pracy z uwzględnieniem specyfiki potrzeb klientów w wieku 45 lat i więcej duży nacisk kładziony jest na przygotowanie pracowników

służb zatrudnienia do świadczenia usług rynku pracy, z uwzględnieniem potrzeb osób w wieku 45 i więcej lat:

- przeprowadzane są szkolenia kadry urzędów pracy i innych instytucji rynku pracy w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) projekt „Szkolenia modułowe pracowników instytucji rynku pracy, realizujących usługi rynku pracy i programy aktywizacji zawodowej”,
- przygotowywane są pakiety dydaktyczne i platformy informatyczne, w ramach projektu „Oferta szkoleń w technologii e-learning dla pracowników instytucji rynku pracy, bazująca na programach modułowych opracowanych w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich (SPO RZL)”,

Efektami działań będzie:

- przeszkolenie 3.355 pracowników instytucji rynku pracy do 2012 roku,
- opracowanie i przetestowanie pakietów dydaktycznych dla szkoleń modułowych dla służb zatrudnienia, dostępnych powszechnie z platformy e-learningowej (pakiety dla 20 programów szkoleń e-learningowych, które powstaną do października 2011 roku).

– PROGRAMY EDUKACYJNE SKIEROWANE DO OSÓB STARSZYCH

System oświaty w Polsce umożliwia wszystkim osobom dorosłym, w tym osobom starszym uzupełnianie i podnoszenie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych, w ramach sektora kształcenia ustawicznego. Wszystkie osoby dorosłe mają możliwość kształcenia w publicznych i niepublicznych szkołach dla dorosłych wszystkich typów (szkoła podstawowa, gimnazjum, zasadnicza szkoła zawodowa, technikum, technikum uzupełniające, liceum, liceum uzupełniające i szkoła policealna) oraz w formach pozaszkolnych. Kształcenie ustawiczne, zgodnie z ustawą z 7 września 1991 roku o systemie oświaty, może być prowadzone w systemie stacjonarnym, zaocznym lub w formie kształcenia na odległość.

Kształcenie na odległość, bez barier i ograniczeń w dostępie do edukacji oraz, co szczególnie istotne jest w przypadku osób starszych, umożliwiające dostosowanie tempa uczenia się do indywidualnych możliwości, napotyka na trudności związane z niskim poziomem informatyzacji osób starszych (obsługa komputera, dostęp do Internetu). Celem zarządzenia temu w latach 2007-2008 realizowany był, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, projekt „Centra kształcenia na odległość na wsiach”. 1.300 takich centrów, zlokalizowanych na terenach wiejskich, przyczynia się do zminimalizowania dysproporcji między wsią a miastem oraz do zwiększenia udziału osób starszych w kształceniu się w formach pozaszkolnych. Szkoły i placówki oświatowe, które wzięły udział w projekcie zostały wyposażone w sprzęt komputerowy. W roku 2008 wyposażono także 261 centrów kształcenia ustawicznego i centrów kształcenia praktycznego (28 milionów złotych).

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej realizuje w ramach PO KL projekt „Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie” (2009–2014). Głównym celem jest zapewnienie sprawnego funkcjonowania kształcenia na odległość poprzez opracowanie modelu rozwiązania systemowego.

Zrealizowane w ramach SPO RZL projektów „Opracowanie programów nauczania do kształcenia na odległość na wybranych kierunkach i specjalnościach studiów wyższych” oraz „Opracowanie metodologii, programów i materiałów dydaktycznych do kształcenia na odległość (poziom ponadgimnazjalny)” działania przyczyniają się do zwiększenia udziału osób starszych w uzupełnianiu i podnoszeniu wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Dla nauczycieli z placówek kształcenia ustawicznego przygotowano program i materiały dydaktyczne kursu doskonalącego w trybie on-line "Metodyka pracy w nauczaniu-uczeniu się dorosłych". W latach 2006-2010 przeprowadzono 8 edycji kursu, kurs ukończyło 218 osób. W 2010 roku przygotowano dla tych nauczycieli program i materiały dydaktyczne

do kursu doskonalącego w trybie on-line "Jak przygotować kurs on-line na platformie Moodle".

Celem zapewnienia spójności polskiej i europejskiej polityki edukacyjnej, w tym promowania i wdrażania w Polsce idei uczenia się przez całe życie, także osób starszych w dokumencie strategicznym „Perspektywa uczenia się przez całe życie” przewidziane zostały działania na rzecz możliwie najdłuższego utrzymania aktywności zawodowej i społecznej osób starszych, utrzymania kontaktów społecznych oraz lepszego zaspokojenia potrzeb dnia codziennego związanych z obniżeniem sprawności fizycznej oraz potrzebą opieki - w sposób, który może się przyczynić do odciążenia instytucji systemu ochrony zdrowia i pomocy społecznej.

W ramach projektu PO KL „Ogólnopolskie kampanie upowszechniające model uczenia się przez całe życie” jesienią 2011 roku przeprowadzona zostanie ogólnopolska kampania promocyjno-informacyjna dotycząca, między innymi, kształcenia dorosłych. Celem będzie promocja idei uczenia się przez całe życie, jako istotnego czynnika warunkującego rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy, a ponadto zachęcanie i motywowanie do efektywnego uczenia się na każdym etapie życia w ramach systemu edukacji, przekonanie że warto kontynuować naukę oraz doskonalić kwalifikacje zawodowe, nawet, jeśli skończyło się lub przerwało edukację wiele lat temu, poinformowanie o możliwościach dalszej nauki przez osoby dorosłe w formalnym systemie oświaty, pokazanie, że osoby wykształcone, posiadające kwalifikacje zawodowe są wyżej cenione przez pracodawców i zazwyczaj lepiej oceniane przez swoje środowisko, przedstawienie korzyści wynikających z kształcenia się przez całe życie: zdobycie wykształcenia i kwalifikacji zawodowych; zwiększenie wartości na rynku pracy, poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji finansowej, wynikające z posiadania wykształcenia, dającego możliwość zdobycia dobrej pracy.

Obecnie opracowywana jest Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego. Działania w jej ramach będą realizowane na zasadzie spójności społecznej, więzi społecznych i solidarności społecznej. Działania skierowane do osób dojrzałych i starszych są w szczególności sposobem uwzględnione w jednym z celów operacyjnych strategii (Cel „Kształtowanie postaw sprzyjających kooperatywności, kreatywności oraz komunikacji”, kierunek „Rozwój kompetencji medialnych w uczeniu się innym niż formalne, szczególnie wśród osób w wieku 50+ i na obszarach wiejskich”).

Istotny udział w zaspokajaniu potrzeb edukacyjnych i kulturalnych osób starszych mają uniwersytety trzeciego wieku. W większości uniwersytety ściśle współdziałają z publicznymi szkołami wyższymi, są to także jednostki samodzielne, działające w formie stowarzyszenia. Uniwersytety trzeciego wieku tworzone są także przy placówkach kształcenia ustawicznego. Działalność uniwersytetów trzeciego wieku polega na organizowaniu różnego rodzaju zajęć w formie wykładów, ćwiczeń, seminariów, kursów języków obcych, sekcji plastycznych, turystycznych, medycznych. Cieszą się one bardzo znacznymi i stale rosnącym zainteresowaniem, z uwagi na proponowany rodzaj i poziom zajęć, a także rosnącą wśród osób starszych potrzebę aktywnego spędzania wolnego czasu. W 2000 roku było 25 uniwersytetów trzeciego wieku, w 2003 roku 33, w 2011 roku działa ich ponad 250.

Doceniając rolę uniwersytetów trzeciego wieku, jako głównych organizatorów propagujących ideę aktywizowania osób starszych, Ministerstwo Edukacji Narodowej promuje ich działalność w środowisku oświatowym, w ramach organizowanych konferencji, których przedmiotem jest kształcenie ustawiczne, a także systematycznie zwraca się do kuratorów oświaty oraz do starostów o zintensyfikowanie wsparcia uniwersytetów, o promocję w środowiskach lokalnych ich działalności, nawiązywanie współpracy, wsparcie dydaktyczne i merytoryczne, poszukiwanie rozwiązań w zakresie wsparcia finansowego.

W ramach programu Ministra Kultury Dziedzictwa Narodowego „Edukacja kulturalna”, realizowanego od 2009 roku dofinansowywane są zadania, których celem jest integracja międzypokoleniowa oraz aktywizacja osób starszych. Przedsięwzięcia skupiają się na rozwijaniu aktywności twórczej seniorów poprzez ich udział w różnorodnych interaktywnych zajęciach artystycznych, także zakładających współdziałanie z młodymi ludźmi. Dofinansowywany jest największy interdyscyplinarny festiwal artystyczny Uniwersytetów III Wieku „Międzynarodowe Juwenalia III Wieku”, służący spotkaniu i integracji seniorskiego ruchu artystycznego z różnych państw. Co roku w imprezie bierze udział 2.000 osób z Polski i innych państw europejskich.

Program Dom Kultury+ podjęty został w 2010 roku: jego celem jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w kulturze na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich poprzez zainicjowanie procesu przemian domów kultury w nowoczesne centra kultury lokalnej, które animują życie kulturalne społeczności lokalnych, kształcą postawy aktywnego uczestnictwa w kulturze, a w swoich działaniach uwzględniają różne grupy odbiorców (osoby starsze, osoby niepełnosprawne, dzieci z rodzin patologicznych, osoby ze środowisk wykluczonych społecznie i ekonomicznie). Obecnie trwają prace nad uruchomieniem dofinansowywania projektów edukacyjnych służących wspieraniu działań międzypokoleniowych opartych na współdziałaniu i tolerancji, pielęgnacji tradycji oraz kultury regionu, przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i jego skutkom. Rola osób starszych w tych działaniach, szczególnie w małych miejscowościach, w których szczególnie silnie widoczne jest starzenie się społeczeństwa, jest niezwykle istotna. Seniorzy mogą być zarówno odbiorcami i uczestnikami projektów (aktywizacja osób starszych), jak i ich realizatorami (wolontariat osób starszych).

Wykaz najważniejszych działań na rzecz osób starszych realizowanych w ramach programu Edukacja kulturalna w latach 2009-2010 oraz programu Dziedzictwo kulturowe w latach 2008-2010 – załącznik II

– PROGRAMY OPIEKI ZDROWOTNEJ ADRESOWANE DO OSÓB STARSZYCH

Istnieje dziesięć kwestii mających największe znaczenie dla zdrowia osób starych:

- czas przed i po przejściu na emeryturę,
- kapitał społeczny, jakim są osoby starsze,
- zdrowie psychiczne i dobre samopoczucie w późniejszych latach życia,
- środowisko,
- odżywianie,
- aktywność fizyczna,
- zapobieganie urazom,
- używki (w szczególności alkohol i tytoń),
- stosowanie leków i związane z tym problemy,
- profilaktyczne usługi zdrowotne.

Wszystkie te kwestie mają istotne znaczenie dla tempa starzenia się populacji, a większość z nich stanowi wyzwanie dla systemu ochrony zdrowia.

Opieka zdrowotna nad osobami starszymi wymaga podejścia holistycznego, to jest obejmującego wszystkie aspekty zdrowia fizycznego, psychicznego, funkcjonalnego i społeczno-ekonomicznego.

Kompleksowa ocena geriatryczna jest fundamentalną zasadą postępowania w geriatricznym i zmierzać ma do ograniczenia dysfunkcji, pozwala porządkować proces diagnozowania i kwalifikowania do określonych procedur medycznych i świadczeń, tym samym umożliwia właściwe dostosowanie leczenia i opieki do stanu pacjenta w wieku podeszłym.

Kryteria opieki geriatrycznej opracowane zostały przez Kolegium lekarzy specjalistów geriatry w Polsce. Wśród najważniejszych wymienia się:

- konieczność zatrudnienia specjalisty prowadzącego pacjenta, co najmniej internisty z drugim stopniem specjalizacji z interny i geriatry, a najlepiej specjalisty – geriatry,
- stworzenie zespołu geriatrycznego, w którego skład wchodzi: pielęgniarki przeszkolone w geriatry, lekarze specjaliści, magister rehabilitacji, fizykoterapeuta, psycholog, dietetyk, pracownik socjalny, terapeuta zajęciowy i wolontariusze,
- zapewnienie konsultacji - wsparcie psychiatry, neurologa, ortopedy, audiologa, protetyka słuchu, okulisty,
- zagwarantowanie odpowiedniego standardu oddziałów geriatrycznych: wyposażenie w podjazdy i windy, możliwość jedzenia poza salami chorych, sala rehabilitacyjna i fizykoterapia, zaplecze diagnostyczne (RTG, pracownia USG, EKG, endoskopowa, pełnoprofilowe laboratorium, pracownia oksymetrii i spirometrii), obsada pracowników.

Aby rozwinąć opiekę geriatryczną w Polsce

tworzone są ośrodki geriatryczne,

- zwiększana jest liczba lekarzy ze specjalizacją z geriatry,
- nawiązywana jest przez wytypowane przez rektorów uczelni medycznych osoby współpraca z ośrodkami o referencyjnym poziomie nauczania i rozwiniętej infrastrukturze medycznej, w celu utworzenia akademickich ośrodków nauczania geriatry, prowadzących szkolenie przed i podyplomowe z geriatry
- realizowane są programy zdrowotne ukierunkowane na wczesne rozpoznawanie chorób przyspieszających starzenie, przez lekarzy geriatrów we współpracy z lekarzami rodzinnymi.

Podjęte w Polsce działania realizują wyznaczone przez Komisję Europejską w dokumencie "Together for Health: A Strategic Approach for the EU 2008-2013" zadania na rzecz wspierania opieki zdrowotnej osób po 60 roku życia oraz zapobiegania i zwalczania chorób neurodegeneracyjnych – w tym choroby Alzheimera.

W 2007 roku Minister Zdrowia powołał Zespół do spraw gerontologii, w skład którego wchodzi najlepší krajowi specjaliści z tej dziedziny w celu przygotowania (w formie rozporządzenia Ministra Zdrowia) zmian w obszarze opieki zdrowotnej nad osobami starszymi oraz standardów kompleksowej opieki geriatrycznej.

Opracowana przez zespół „Strategia rozwoju systemu opieki geriatrycznej i rozwiązań poprawiających jakość opieki nad osobami starszymi w systemie ochrony zdrowia” przewiduje:

- wdrażanie edukacji gerontologicznej i podnoszenie jakości kształcenia,
- stworzenie sieci klinik, oddziałów, poradni geriatrycznych oraz stanowisk konsultantów do spraw geriatry w szpitalach i ośrodkach opieki długoterminowej,
- nadanie szczególnej rangi geriatry w przejściowym okresie 10 lat, poprzez aktywną politykę resortu zdrowia na rzecz rozwoju geriatry oraz preferencyjne kontrakty Narodowego Funduszu Zdrowia z placówkami geriatrycznymi, akredytowanymi w oparciu o standardy geriatryczne.

Przygotowany został projekt standardu w opiece geriatrycznej, a także projekt aktu prawnego, regulujący kwestie zastosowania standardów postępowania w dziedzinie geriatry w zakładach opieki zdrowotnej. Obecnie trwa procedura legislacyjna w celu wdrożenia projektowanych zmian.

Elementem standardów postępowania jest nowe świadczenie opieki zdrowotnej „Całościowa ocena geriatryczna”. Przynieść ma ono wymierne korzyści: zmniejszenie wskaźnika rehospitalizacji, redukcja polifarmakoterapii, zmniejszenie liczby ambulatoryjnych wizyt wąkospecjalistycznych, kosztów opieki zdrowotnej, zaś świadczeniobiorcom: wczesne wykrywanie i leczenie problemów zdrowotnych umożliwiające wcześniejszą terapię i

zapobieganie progresji niesprawności, redukcję niepożądanego działania leków dzięki właściwemu ich doborowi, całościowe podejście do problemów zdrowotnych sprzyjających minimalizacji kontaktów z placówkami ochrony zdrowia i zwiększeniu satysfakcji i jakości życia pacjenta.

W najbliższym czasie powołany zostanie Zespół do spraw opracowania standardów postępowania w rehabilitacji medycznej, w tym standardów w zakresie rehabilitacji geriatrycznej. Ponadto planowana jest zmiana przedmiotu i rozszerzenia zakresu prowadzonej przez Instytut Reumatologii działalności o dziedzinę geriatrii oraz rehabilitację medyczną.

Jeżeli chodzi o kształcenie przeddyplomowe lekarzy i lekarzy dentystów, zagadnienia związane z geriatrią są ujęte w obowiązujących standardach nauczania na kierunku lekarskim i nauczane na wszystkich uczelniach medycznych, często jednak nie w ramach wydzielonego przedmiotu o nazwie „geriatria”.

Przeprowadzana obecnie reforma szkolnictwa wyższego obejmujące, między innymi, sporządzenie nowych standardów nauczania na kierunku lekarskim i lekarsko-dentystycznym. Po wejściu w życie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego określającego standardy nauczania, każda uczelnia medyczna będzie miała obowiązek ujęcia zagadnień dotyczących geriatrii w programach nauczania.

W ramach PO KL w 2011 roku podjęta zostanie realizacja projektu „Wsparcie systemu kształcenia ustawicznego personelu medycznego w zakresie opieki geriatrycznej”, obejmujący:

- opracowanie raportu ewaluacyjnego poświęconego opiece geriatrycznej,
- opracowanie założeń systemu opieki geriatrycznej,
- opracowanie programu szkoleniowego dla lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej,
- opracowanie programu szkoleniowego dla pielęgniarek,
- opracowanie programu szkoleniowego dla opiekunów medycznych,
- opracowanie programu szkoleniowego dla fizjoterapeutów,
- przeszkolenie 2.000 lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej,
- przeszkolenie 2.000 pielęgniarek,
- przeszkolenie 1.000 fizjoterapeutów,
- przeszkolenie 200 opiekunów medycznych,
- przeszkolenie 200 terapeutów środowiskowych w zakresie terapii środowiskowej.

Narodowy Fundusz Zdrowia, mając na względzie odmienne koszty diagnostyki i terapii osób starszych, wprowadził dodatkowe mechanizmy finansowania hospitalizacji związanych z wiekiem pacjenta czy występowaniem powikłań i schorzeń współistniejących.

Narodowy Fundusz Zdrowia w 2010 roku dokonał szczegółowej analizy struktury wydatków Narodowego Funduszu Zdrowia na świadczenia opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych w odniesieniu do pacjentów po 65. roku życia. Przygotowane zostały raporty:

- „Analiza korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej w 2009 roku i rozkładu indywidualnych wydatków Narodowego Funduszu Zdrowia związanych z finansowaniem tych świadczeń”,
- „Analiza wydatków Narodowego Funduszu Zdrowia związanych z finansowaniem hospitalizacji pacjentów od 65. roku życia w 2009 roku”.

Opracowano także raport „Endoprotezoplastyka pierwotna stawu biodrowego oraz kolanowego w 2009 roku u osób starszych w wieku od 60 lat”, mający na celu zobrazowanie dynamiki zapotrzebowania na tego rodzaju świadczenia opieki zdrowotnej.

Obecnie NFZ opracowuje kolejne sprawozdanie dotyczące nakładów ponoszonych na świadczenia opieki zdrowotnej w odniesieniu do pacjentów po 65. roku życia, który ma zobrazować dynamikę tego procesu w odniesieniu do roku 2009 r.

W 2011 roku, Zespołowi do spraw przeciwdziałania dyskryminacji osób starszych utworzonego przez Pełnomocnika do spraw Równego Traktowania przedstawiona została informacja na temat Zielonej Księgi dotyczącej opieki długoterminowej w Polsce (diagnoza obecnego stanu opieki nad osobami niepełnosprawnymi, trwale uzależnionymi od pomocy innych) oraz publikacji „Opieka długoterminowa w Polsce. Opis, diagnoza, rekomendacje” przygotowanego Grupę roboczą do spraw przygotowania ustawy o ubezpieczeniu od ryzyka niesamodzielności przy Klubie Senatorów Platformy Obywatelskiej. Zaproponowane zostało opracowanie ogólnopolskiego programu mającego na celu uporządkowanie systemu refundacji leków (lista leków refundowanych), zaproponowano również objęcie osób starszych darmowymi szczepionkami przeciw grypie.

Realizowane programy zdrowotne:

1/ Narodowy Program Profilaktyki i Leczenia Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego POLKARD (do 2009), celem było zmniejszenie umieralności z powodu chorób układu sercowo-naczyniowego. W efekcie działań następuje poprawa dostępu do wysokospecjalistycznych świadczeń w następujących dziedzinach: kardiologia, kardiochirurgia, kardiologia dziecięca, neurologia.

W roku 2009 zrealizowano, między innymi, zadanie „Prewencja pierwotna i wtórna chorób układu krążenia u osób starszych (POLKARD-Senior)”. Dzięki niemu zwiększyła się świadomość możliwości poprawy kontroli nad własnym zdrowiem, także rodzin seniorów i personelu medycznego. Wyposażono jedną zabiegową salę hybrydową, umożliwiającą implantację przeszkońną zastawek serca, stentgraftu aorty piersiowej w przypadku jej rozwarstwienia i innych zabiegów kardiologii interwencyjnej. Zakupiono 12 aparatów do echokardiografii (w związku ze zwiększonym zapotrzebowaniem na średniej klasy aparaty do echokardiografii przewiduje się zakup 20 sztuk rocznie dla ośrodków wojewódzkich i powiatowych).

W ramach zadania „Zakup aparatury dla oddziałów prowadzących rehabilitację kardiologiczną: aparatów EKG, systemów do testów wysiłkowych z bieżnią lub rowerem, zestawów do treningu na cykloergometrach z minimum czterema stanowiskami monitorowanymi; zestawów reanimacyjnych: defibrylator, worek z maską ambu, sprzęt do udrażniania dróg oddechowych” w roku 2009 wyposażono 11 ośrodków.

2/ Narodowy Program Wyrównywania Dostępności do Profilaktyki i Leczenia Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego na lata 2010 – 2012 POLKARD

Celem jest wsparcie działań na rzecz ograniczenia umieralności z powodu chorób układu sercowo-naczyniowego poprzez działania na rzecz wyrównywania dysproporcji w dostępie do wysokospecjalistycznych świadczeń zdrowotnych w zakresie kardiologii, kardiologii dziecięcej, kardiochirurgii i neurologii. Priorytetem jest doposażenie i wymiana wykorzystawanego sprzętu w jednostkach zajmujących się diagnostyką i leczeniem chorób układu krążenia oraz zwiększenie świadomości społeczeństwa w kwestii zdrowego trybu życia (w tym dieta, używki, aktywność fizyczna).

Od roku 2010 prowadzona jest ogólnopolska kampania społeczna pod hasłem „I love♥Kochaj swoje serce. Dla zdrowia!”, w ramach której propagowane są odpowiednie postawy i nawyki prozdrowotne. Przygotowano również szereg materiałów informacyjnych, insertów prasowych, uruchomiono stronę internetową www.kochajserce.pl.

3/ Narodowy Program Zwalczania Chorób Nowotworowych

Celem jest obniżenie wskaźników umieralności i zachorowalności na nowotwory. W jego ramach realizowane są programy:

- Prewencja pierwotna nowotworów - radykalna poprawę stanu edukacji społeczeństwa polskiego, w tym także środowisk medycznych, w zakresie profilaktyki i zdrowego stylu życia oraz programów wczesnego rozpoznawania nowotworów (w tym prowadzenie

infolinii dla potrzeb poradnictwa antynikotynowego, organizacja kampanii medialnych, edukacyjnych, upowszechnianie wiedzy na temat profilaktyki nowotworów.

- Programy skryningowe - wykrywanie nowotworów w fazie najmniejszego zaawansowania choroby u osób potencjalnie zdrowych, bez objawów choroby, w grupach najwyższego ryzyka zachorowania na nowotwory złośliwe.
- Populacyjny program profilaktyki i wczesnego wykrywania raka szyjki macicy, realizowany od 2006 roku, ukierunkowany na kobiety z grupy wiekowej 25- 59 lat, u których wskazane jest wykonywanie cytologii raz na 3 lata. Dzięki realizacji programu odnotowuje się stały wzrost liczby kobiet zgłaszających się na badania – od 12% w 2006 roku do 27% w 2010 roku.
- Populacyjny program wczesnego wykrywania raka piersi, realizowany od 2006 roku, skierowany do kobiet z grup wiekowych najwyższego ryzyka zachorowania na raka piersi (w wieku 50-69 lat), u których wykonywane są badania raz na 2 lata. Odnotowuje się stały wzrost liczby kobiet zgłaszających się na badania - z 23% w 2006 roku do 40% w 2010 roku.
- Program badań przesiewowych wczesnego wykrywania raka jelita grubego, adresowany do osób bez objawów klinicznych sugerujących istnienie raka jelita grubego w wieku 50–65 lat, niezależnie od wywiadu rodzinnego, do osób w wieku 40–65 lat, które mają krewnego pierwszego stopnia, u którego rozpoznano raka jelita grubego oraz do osób w wieku 25–65 lat z rodziny HNPCC (rodzinnego raka jelita grubego nie związanego z polipowatością). Polska jest jednym z czterech krajów w Europie (Polska, Niemcy, Włochy i Luksemburg), w których program prowadzony jest za pomocą kolonoskopii. Odnotowywana jest bardzo wysoka zgłaszalność pacjentów na badania przesiewowe na (40%)

5/ Narodowy Program Przeciwdziałania Chorobom Cywilizacyjnym – moduł „Program zapobiegania nadwadze i otyłości oraz przewlekłym chorobom niezakaźnym poprzez poprawę żywienia i aktywności fizycznej POL-HEALTH na lata 2007-2011”

W ramach programu prowadzona jest powszechna edukacja żywieniowa, celem zmniejszenia (poprzez zmianę nawyków żywieniowych i zwiększenie aktywności fizycznej) częstości występowania nadwagi i otyłości oraz zmniejszenie zachorowalności i umieralności na przewlekłe choroby niezakaźne, w tym obniżenie częstości występowania przedwczesnej niepełnosprawności fizycznej oraz przedwczesnej umieralności z powodu chorób układu krążenia, nowotworów żywieniowozależnych, osteoporozy oraz chorób układu pokarmowego.

Rozpoczęto wdrażanie zasady prawidłowego żywienia i poradnictwa dietetycznego w szpitalach oraz zakładach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zakładom opieki zdrowotnej i uczelniom medycznym przekazano „Praktyczny podręcznik dietetyki”, broszurę „Diagnozowanie zaburzeń odżywiania w praktyce lekarskiej i pielęgniarskiej”, ulotkę na temat soli.

6/ Narodowy Program Przeciwdziałania Chorobom Cywilizacyjnym - moduł „Program Prewencji i Leczenia Cukrzycy w Polsce na lata 2010-2011

Celem jest upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o cukrzycy i zdrowym stylu życia, stworzenie systemu szkoleń dla pacjentów, ich rodzin oraz wybranych grup zawodowych, a także poprawa jakości opieki nad chorymi na cukrzycę poprzez działania edukacyjne na rzecz tej grupy chorych.

Przeprowadzona została akcja promocyjno-edukacyjna obejmująca profilaktykę diabetologiczną (informacja o możliwości wykonania pomiaru glikemii, hemoglobiny glikowanej HbA1c, masy ciała, poziomu tkanki tłuszczowej). Przeprowadzono szkolenia edukacyjne dla pacjentów na temat: „Co to jest cukrzyca, jak jej zapobiegać, jak z nią żyć”. Przeprowadzono również badania dotyczące wiedzy na temat cukrzycy. Poza kontynuacją

tych działań przeprowadzone jeszcze zostaną szkolenia dla pielęgniarek i położnych przygotowujące do pracy na stanowisku edukatora cukrzycy.

ZALĄCZNIK I

PROGRAMY ZREALIZOWANE W LATACH 2008-2010, WSPÓLFINANSOWANE PRZEZ FIO

NR FIO	ROK	TYTUŁ ZADANIA/NAZWA WNIOSKODAWCY	POWIAT	KWOTA
148	2008	A@S - Akademia @ktywnych Seniorów II <i>Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych</i>	Jaworzno	80,000.00
250	2008	'Zbliżenia' - pierwsze międzypokoleniowe spotkania interdyscyplinarne <i>Fundacja na rzecz poprawy jakości życia OD-NOWA</i>	Warszawa	25,000.00
285	2008	Młodzi i starsi - komputer i bajki <i>Fundacja Pomoc Dzieciom Wiejskim</i>	wągrowiecki	80,570.00
295	2008	'Wehikuł czasu' <i>Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych 'Białobrzaska'</i>	Warszawa	21,500.00
314	2008	Dobrze, że jesteś! <i>Stowarzyszenie im. Edmunda Bojanowskiego Dobroć</i>	dębicki	34,075.00
335	2008	'Rowerowy, Przyszywany Wnuczek' <i>Hajnowskie Stowarzyszenie 'Samy Sobie'</i>	hajnowski	24,009.10
388	2008	Razem - cykl warsztatów aktywizacji społeczno-kulturalnej niepełnosprawnych seniorów z terenu powiatu zambrowskiego <i>Stowarzyszenie Na Rzecz Edukacji, Rehabilitacji, Wspierania Społecznego i Samorządności 'SZANSA'</i>	zambrowski	10,500.00
402	2008	Aktywni w każdym wieku <i>Słupski Uniwersytet Trzeciego Wieku</i>	Słupsk	33,903.00
515	2008	'Razem łatwiej - program wsparcia integracji międzypokoleniowej' <i>Stowarzyszenie Pegaz</i>	Jelenia Góra	66,190.00
531	2008	Poznanie w działaniu-integracja międzypokoleniowa poprzez wolontariat. <i>Stowarzyszenie Zamojskie Centrum Wolontariatu</i>	Zamość	24,561.00
562	2008	PAMIĘTNIK Międzypokoleniowy projekt wymiany wiedzy i umiejętności. <i>Fundacja SIC!</i>	Poznań	75,410.00
582	2008	Wolontariat międzypokoleniowy <i>Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu i Inicjatyw Obywatelskich</i>	stalowowolski	8,740.00
585	2008	<i>Stowarzyszenie Opieki Paliatywnej i Długotrwale Unieruchomionych 'POMOCNA DŁON' w Braniewie</i>	braniewski	103,840.00
596	2008	Z Głębi Duszy. Rudawska Sztuka Nieprofesjonalna <i>Stowarzyszenie Polsko-Niemiecko-Duńskie 'Rudawy'</i>	jeleniogórski	22,490.00
672	2008	Diecezjalna Sieć Klubów Seniora <i>Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej</i>	Zielona Góra	112,416.00
683	2008	Czas na nas! <i>Samańskie Towarzystwo im. Jana Pawła II w Zakliczynie</i>	myślenicki	12,558.00
684	2008	Międzypokoleniowe Warsztaty Teatralne 'TEATR ŁĄCZY POKOLENIA' <i>Towarzystwo Dramatyczne im. A. Fredry 'FREDREUM'</i>	Przemyśl	15,460.00
707	2008	Nowe święto w Warszawie - SENIORALIA 2008. Pierwsza edycja cyklicznej imprezy integracyjno-edukacyjnej dla seniorów. <i>Towarzystwo Demokratyczne Wschód</i>	Warszawa	61,900.00
711	2008	Wiejski wędrujący Uniwersytet Trzeciego Wieku <i>Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Wsi Moszczanka i Skrzebowa</i>	ostrowski	19,210.00
730	2008	Opowiedz mi swoją historię dziadku, babciu... <i>Stowarzyszenie Edukacja Przyszłości</i>	złotoryjski	24,900.00
746	2008	Pokoleniowe zbliżenia <i>Rzymskokatolicka Parafia p.w. Św. Melchiora Grodzieckiego</i>	Częstochowa	22,410.00
797	2008	Srebrny Internet 2 - seniorzy uczą seniorów <i>Stowarzyszenie Społeczeństwa Wiedzy</i>	Warszawa	149,872.00
804	2008	Na nowo aktywni i przydatni <i>Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet Poszukujących Pracy 'Victoria'</i>	Rzeszów	71,930.67
820	2008	Seniorzy dla zdrowia swoich dzieci i wnuków - kaskadowe nauczania <i>Fundacja Dobre Życie</i>	Warszawa	24,700.00
824	2008	'Międzypokoleniowe Warsztaty Teatralne' <i>Stowarzyszenie 'Ostoja Karniowice'</i>	chrzanowski	21,300.00

882	2008	'DZIADKI BABCIE PRZYSZYWANE - WNUKI SERCEM MALOWANE' <i>Stowarzyszenie Nadbałtyckie Plastyków im. Mariana Mokwy</i>	Gdańsk	63,020.00
896	2008	Integracja międzypokoleniowa seniora i juniora poprzez realizację wspólnych działań. <i>Fundacja na Rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej Gminy Czerwonak</i>	poznański	31,258.96
1064	2008	Obywatelski Uniwersytet III Wieku <i>Klub Inteligencji Katolickiej</i>	Wrocław	13,375.00
1090	2008	Przegląd Twórczości Osób Niepełnosprawnych Barwy Jesieni 2008 <i>Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych Przystań przy Domu Pomocy Społecznej w Nowej wsi Etckiej</i>	etcki	17,000.00
1091	2008	Na Ziemniaczanym Zagonie <i>Stowarzyszenie Szkolne - Maćkowa Ruda</i>	sejneński	17,160.00
1110	2008	'Mamy wspólne pasje' <i>Fundacja NOA</i>	szczecinecki	25,000.00
1146	2008	Akademia Nowych Możliwości <i>Stowarzyszenie na rzecz Aktywizacji Społeczności Lokalnej w Swarzędzu</i>	poznański	18,820.00
1156	2008	Młodzi duchem <i>Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Chrzanowie</i>	chrzanowski	73,560.00
1190	2008	'Zaczarowany świat bajek' Projekt oparty na biblioterapii i kinezylogii edukacyjnej Paula Dennisona <i>Sejneńskie Towarzystwo Oświatowo- Społeczne</i>	sejneński	25,000.00
1208	2008	Zadania szaradziarskie jako forma aktywizacji i integracji międzypokoleniowej seniorów i dzieci <i>Płocki Klub Miłośników Rozrywek Umysłowych 'Relaks'</i>	Płock	23,854.00
1258	2008	Aktywny Senior <i>Fundacja Nasza Szkoła</i>	Lublin	124,750.00
1270	2008	Klub Integracji Międzypokoleniowej działający przy Politechnice Trzeciego Wieku w Koninie <i>Rada Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT w Koninie</i>	Konin	24,700.00
1274	2008	'Wiosna z Jesienią - wspólne warsztaty integracyjne dziadków z wnukami'. <i>Stowarzyszenie Mieszkańców Gminy Bojanów 'Edukacja i Rozwój'</i>	stalowowolski	24,923.50
1295	2008	Uśmiech do Metryki <i>Stowarzyszenie B4</i>	Rzeszów	198,815.00
1303	2008	Komputer lek na 'Trzeci Wiek'. Klikamy i aktywnie wypoczywamy ! <i>Fundacja 'OSTATNI REJS'</i>	kamieński	25,000.00
1374	2008	Poprawa wizerunku seniora. <i>Uniwersytet III Wieku i Osób Niepełnosprawnych w Elblągu</i>	Elbląg	26,495.00
1393	2008	Szkoła @aktywnego Seniora :Senior Buszujący w Sieci <i>Towarzystwo Polsko-Niemieckie w Krakowie</i>	Kraków	25,000.00
1534	2008	Moje Aktywne Życie -Kompleksowy program wsparcia seniorów, klientów pomocy społecznej z terenu Gdyni oraz ich środowiska lokalnego <i>Fundacja 'Niesiemy Pomoc'</i>	Gdynia	93,000.00
1602	2008	Międzypokoleniowa Twórczość Teatralna - Przegląd amatorskich teatrów Uniwersytetów Trzeciego Wieku <i>Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego</i>	kraków	137,750.00
1807	2008	Centrum strażaka ochotnika inkubatorem aktywności i pomysłowości <i>Ochotnicza Straż Pożarna w Klichach</i>	bielski	25,000.00
1844	2008	Synergia Pokoleń <i>Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży 'Kana' w Nowym Sączu</i>	Nowy Sącz	22,350.00
1871	2008	@senior - aktywizacja ludzi starszych i integracja międzypokoleniowa poprzez Internet. Edycja trzecia. <i>Centrum Promocji Podlasia</i>	Białystok	145,899.90
1875	2008	'Jesień życia może być wiosną - integracja międzypokoleniowa szansą aktywizacji osób niepełnosprawnych wzrokowo w różnym wieku' <i>Polski Związek Niewidomych Okręg Śląski Delegatura w Częstochowie</i>	Częstochowa	35,000.00
1952	2008	Juniorzy - seniorom - pomost międzypokoleniowy <i>Towarzystwo Oświatowe Ziemi Dzierżoniowskiej</i>	dzierżoniowski	22,270.00

63	2009	WIEJSKA OBJAZDOWA AKADEMIA TRZECIEGO WIEKU STOWARZYSZENIE ROZWOJU I WSPÓŁPRACY WSI MOSZCZANKA I SKRZEBOWA	RASZKÓW	25,850.00
229	2009	'WIEŚ NASZA JEST - INTEGRACJA NASZĄ SZANSĄ' STOWARZYSZENIE LIDER WAŁECKI	WAŁCZ	99,500.00
369	2009	CARPE DIEM STOWARZYSZENIE NA RZECZ RODZINY	CHORZÓW	78,060.00
478	2009	KLIKNIJ BABCIU! KLIKNIJ DZIADKU! CENTRUM PROMOCJI PODLASIA	BIALYSTOK	148,204.00
565	2009	PODRÓŻE MAŁE I DUŻE STOWARZYSZENIE INICJATYW LOKALNYCH BIAŁOBRZESKA	WARSZAWA	46,430.00
720	2009	AKTYWNY SENIOR TO RADOSNY SENIOR - PROGRAM AKTYWIZACJI RUCHOWEJ I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ SENIORÓW SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA SZANSA I WSPARCIE	CHORZÓW	38,984.00
755	2009	MIEDZIOWI ARTYŚCI SENIORZY STOWARZYSZENIE TWÓRCÓW KULTURY W LUBINIE	LUBIN	32,700.00
833	2009	POKOLENIA - STARSZE POKOLENIE JEST PRZĘSŁEM, A MŁODSZE FILAREM STOWARZYSZENIE PRZYJACIÓŁ MIŁKOWA	MIŁKÓW	32,140.00
897	2009	DLA MŁODYCH HISTORIA, DLA STARSZYCH WSPOMNIENIE... STOWARZYSZENIE LOKALNEJ GRUPY ZA-DRZEW	ZAWADÓWKA	40,000.00
1007	2009	AKTYWIZACJA OSÓB PO 60 ROKU ŻYCIA- SZANSA NA LEPSZE JUTRO FUNDACJA ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ	KATOWICE	56,000.00
1016	2009	'WIOSNA Z JESIENIĄ- WSPÓLNE WARSZTATY INTEGRACYJNE DZIADKÓW Z WNUKAMI!' STOWARZYSZENIE KOBIET PRZEDSIĘBIORCZYCH Z LASEK	LASKI	34,999.00
1065	2009	POZNAJEMY RAZEM HISTORIĘ I TRADYCJE REGIONU. STOWARZYSZENIE UNIWERSYTET TRZECIEGO WIEKU W SOKÓŁCE	SOKÓŁKA	35,800.00
1161	2009	A W SERCU CIĄGLE MAJ - SPOTKANIA MIĘDZYPOKOLENIOWE Z WALCZYKIEM W TLE. STOWARZYSZENIE APERTO	KOSZALIN	16,070.00
1239	2009	MOST MIĘDZYPOKOLENIOWY NAD RZEKĄ SZKWA STOWARZYSZENIE KOLONIA NAD SZKWA	KOLONIA	40,000.00
1287	2009	ŁĄCZYMY POKOLENIA. ZINTEGROWANE DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB STARSZYCH W POWIECIE BRANIEWSKIM. STOWARZYSZENIE OPIEKI PALIATYWNO-HOSPICYJNEJ I DŁUGOTRWALE UNIERUCHOMIONYCH 'POMOCNA DŁOŃ' W BRANIEWIE	BRANIEWO	112,290.00
1319	2009	SENIOR@NET JUNIORT@ART STOWARZYSZENIE NADBAŁTYCKIE PLASTYKÓW IM. MARIANA MOKWY	GDAŃSK	95,000.00
1547	2009	NIE STARZEJE SIĘ TEN KTO NIE MA CZASU.... PODKARPACKIE STOWARZYSZENIAE PORTA	MARKOWA	85,819.00
1559	2009	ŚWIETLICA INTEGRACYJNA PRZYSTAŃ STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH CORDIS	pelplin	27,345.00
1598	2009	SENIORALNI LIDERZY LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI STOWARZYSZENIE UNIWERSYTET TRZECIEGO WIEKU W STRZELINIE	STRZELIN	38,489.00
1680	2009	BORNEŃSKA AKADEMIA SENIORA BAS STOWARZYSZENIE WYPRZEDZIĆ CZAS	BORNE SULINOWO	38,950.00
1710	2009	KULTURA - NAUKA - SPORT - WSPOMNIENIA, CZYLI AKTYWIZUJEMY POKOLENIA STOWARZYSZENIE PRZYJACIÓŁ GMINY KOCZAŁA	KOCZAŁA	16,668.00
1772	2009	KOLOROWA AKADEMIA TRZECIEGO WIEKU USTECKI UNIWERSYTET TRZECIEGO WIEKU - ŻYJ KOLOROWO	USTKA	45,820.00
1976	2009	SENIORZY XXI WIEKU - AKTYWNI, NOWOCZEŚNI, ZAANGAŻOWANI ! FUNDACJA ROZWOJU ŚWIĘTOCHŁOWIC	ŚWIĘTOCHŁOWICE	49,350.00

2368	2009	DIECEZJALNA SIEĆ KLUBÓW SENIORÓW AKTYWNA JESIEŃ <i>CARITAS DIECEZJI ZIELONOGÓRSKO - GORZOWSKIEJ</i>	ZIELONA GÓRA	88,170.00
2374	2009	ZBLIŻENIA - DRUGIE MIĘDZYPOKOLENIOWE SPOTKANIA INTERDYSCYPLINARNE <i>FUNDACJA NA RZECZ POPRAWY JAKOŚCI ŻYCIA OD-NOWA</i>	WARSZAWA	39,421.00
2449	2009	AKTYWNI RAZEM! <i>STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z UPOŚLEDZENIEM UMYSŁOWYM RAZEM</i>	BIELSKO-BIAŁA	20,205.00
2453	2009	DAJMY SOBIE SZANSE - EDUKACJA DLA SIEBIE <i>WIELKOPOLSKIE STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB CHORYCH NIEPEŁNOSPRAWNYCH I ICH RODZIN</i> <i>REHABILITACJA IM. K. MARCINKOWSKIEGO</i>	WĄGROWIEC	78,166.00
2455	2009	ŚWIATŁOCZULE TWORZENIE - warsztaty artystyczne dla seniorów <i>TOWARZYSTWO EDUKACJI OTWARTEJ</i>	WROCŁAW	28,440.00
2473	2009	SPOTKANIA POKOLEŃ <i>EUROPEJSKIE CENTRUM WSPIERANIA INICJATYW SPOŁECZNO - KULTURALNYCH INSPIRO</i>	Wrocław	14,800.00
2476	2009	OD JUNIORA DO SENIORA <i>STAROZAMOJSKIE STOWARZYSZENIE INICJATYW LOKALNYCH</i>	STARY ZAMOŚĆ	29,872.00
2573	2009	AKADEMIA SENIORA - ŁĄCZYMY POKOLENIA <i>STOWARZYSZENIE RODZINA KOLPINGA IM. KS. BRONISŁAWA MARKIEWICZA</i>	WARSZAWA	35,700.00
2602	2009	DOŚWIADCZENIE I MĄDROŚĆ ŻYCIOWA - SENIORZY WARTOŚCIĄ DODANĄ LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA <i>STOWARZYSZENIE LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA ŻYWIECKI RAJ</i>	ŻYWIEC	98,904.00
2786	2009	USKRZYDLONE LATA <i>STOWARZYSZENIE CRAS CENTRUM ROZWOJU AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ</i>	RZESZÓW	124,419.00
115	2010	My się nudzić nie będziemy <i>Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych</i>	Solec Kujawski	10,078.51
284	2010	SENIORZY GÓRĄ <i>STOWARZYSZENIE UNIWERSYTET TRZECIEGO WIEKU W CHRZANOWIE</i>	Chrzanów	84,584.00
351	2010	KOLOROWA AKADEMIA TRZECIEGO WIEKU - EDYCJA II <i>Ustecki Uniwersytet Trzeciego Wieku - Żyj kolorowo</i>	Ustka	30,500.00
354	2010	Wolontariat 60+ w organizacjach pozarządowych <i>Towarzystwo Edukacyjne „Wiedza Powszechna”</i>	Gdańsk	34,380.00
366	2010	Okno na świat - warsztaty komputerowe dla seniorów <i>Fundacja Gospodarcza</i>	Gdynia	85,744.00
535	2010	Działania socjalno-pomocowe i integracja na rzecz emerytów i rencistów kolejarzy i drogowców <i>Krajowe Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Kolejarzy, Drogowców i Transportowców</i>	Warszawa	20,000.00
761	2010	Przegląd Twórczości Osób Niepełnosprawnych Barwy Jesieni 2010 <i>Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych PRZYSTAŃ przy Domu Pomocy Społecznej w Nowej Wsi Etckiej</i>	Nowa Wieś Etcka	12,000.00
865	2010	Klub integracyjny - od przedszkola do seniora <i>Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Janiewicz Nasza Wieś</i>	Żukowo	34,960.00
1758	2010	MŁODZI DUCHEM <i>Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Domaradz</i>	Domaradz	65,465.00
1878	2010	Dziennikarska Akademia Trzeciego Wieku <i>Mazurskie Stowarzyszenie Aktywności Lokalnej w Orzyszu</i>	Orzysz	39,961.00

ZALĄCZNIK II**NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB STARSZYCH ZREALIZOWANE W RAMACH PROGRAMU EDUKACJA KULTURALNA W LATACH 2009-2010**

Organizator	Zadanie	Kwota
Fundacja AVE w Warszawie	II Ogólnopolskie Juwenalia III wieku	40 000,00
Miejska Biblioteka Publiczna w Gorlicach	Sięgamy po kulturę w multimediami! czyli seniorzy w bibliotece	11 050,00
Miejska Biblioteka Publiczna Centrum Kultury w Pieszycach	Wolontariusz książkowy	30 000,00
Stowarzyszenie „Amicus” w Lubiącu	Warsztaty artystyczne „Od przedszkola do seniora”	15 000,00
Centrum Kultury w Żyrardowie	Od przemysłu do pomysłu – międzypokoleniowy projekt edukacyjny	30 000,00
Fundacja ABCXXI Cała Polska czyta dzieciom	Sztuka w dialogu pokoleń: generacje - kreacje	150 000,00
Fundacja Aktywności Lokalnej	Fotografia łączy pokolenia	30 000,00
Fundacja AVE w Warszawie	III Ogólnopolskie Juwenalia III wieku	93 000,00
Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych PERES	Edukacja kulturalna w międzypokoleniowych warsztatach Gospel	30 000,00
Towarzystwo Kultury Czynnej	Dar Pokoleń - PajdArt	46 110,00

NAJWAŻNIEJSZE DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB STARSZYCH ZREALIZOWANE W RAMACH PROGRAMU DZIEDZICTWO KULTUROWE W LATACH 2008-2010

Organizator	Zadanie	Kwota
Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie	Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych	1/ 140 000,00 2/ 120 000,00 3/ 100 000,00
Biuro Promocji Zakopanego	XLII Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich	1/ 140 000,00 2/ 170 000,00 3/ 170 000,00
Regionalny Ośrodek Kultury	47. Tydzień Kultury Beskidzkiej w tym: 41 Festiwal Folkloru Górali Polskich 21 Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne	167 000,00
Stowarzyszenie Artystów Kurpiowskich	X Jubileuszowe Warsztaty Etnograficzne "Ginące Zawody"	30 000,00
Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu	XXX Konkurs Gry na Instrumentach Pasterskich im. Kazimierza Uszyńskiego	25 000,00
Stowarzyszenie „Dom Tańca”	Tabor Lubelski – Szczebrzeszyn 2010	25 000,00
Stowarzyszenie „Tratwa”	Drugie Serce Dzwonu	25 000,00
Bukowiańskie Centrum Kultury „Dom Ludowy” im. Fr.Ćwiżewicza w Bukowinie Tatrzańskiej	„Sabałowe Bajania”	1/ 35 000,00 2/ 40 000,00 3/ 70 000,00
Towarzystwo Kultury Teatralnej	Sejmiki Wiejskich Zespołów Teatralnych	1/ 25 000,00 2/ 40 000,00
Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej	Ginące rzemiosła - szkoła tradycji	25 000,00
Centrum Kultury i Współpracy Międzynarodowej "Światowid" w Elblągu	Ostatni mistrzowie kultury ludowej	10 000,00
Gminny Ośrodek Kultury w Stryszawie	Ogólnopolski Konkurs Rzeźbiarski "Św. Klemens w sztuce ludowej"	10 000,00
Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu	XXIX Konkurs Gry na Instrumentach Pasterskich im. Kazimierza Uszyńskiego	30 000,00
Regionalny Ośrodek Kultury w Bielsku-Białej	Tydzień Kultury Beskidzkiej, w tym: Festiwal Folkloru Górali Polskich, Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne	1/ 170 000,00 2/ 160 000,00
Towarzystwo Kultury Teatralnej	Sejmiki Wiejskich Zespołów Teatralnych	45 000,00
Fundacja „Dziedzictwo Nasze”	Nauka i promocja ginących zawodów i umiejętności	25 000,00
Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu	Ogólnopolskie Konfrontacje Kapel Dudziarskich	20 000,00
Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych w	Ostatni Mazurzy i Warmiacy	70 000,00

Olsztynie		
Centrum Kultury i Sztuki w Lesznie	Warsztaty Dudziarskie	30 000,00
Gminny Dom Kultury w Lipnicy Murowanej	50 Jubileuszowy Konkurs Lipnickich Palm Wielkanocnych	25 000,00
Gminny Ośrodek Kultury w Wojciechowie	XIV Ogólnopolskie Warsztaty Kowalskie, XII Ogólnopolskie Spotkania Kowali i Ogólnopolskie Targi Sztuki Kowalskiej jako forma ochrony i zachowania tradycji polskiego kowalstwa ludowego	40 000,00
Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie Oddział w Kościerzynie	VII Dyktando Kaszubskie - Królewionka w Pałacu	25 000,00
Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie Zarząd Główny	Mowa i kultura przodków	30 000,00